

2013

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

DIPLOMSKA NALOGA

DIPLOMSKA NALOGA

MARTINA DOLAR

MARTINA DOLAR

KOPER, 2013

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

Diplomska naloga

**ODGOVORNOST REVIZORJA PRI
OBRAVNAVANJU PREVAR IN NAPAK**

Martina Dolar

Koper, 2013

Mentor: doc. dr. Mateja Jerman

POVZETEK

Diplomska naloga obravnava revizorjevo odgovornost pri odkrivanju računovodskih prevar. Predstavljeni so teoretični vidik revizorjeve odgovornosti v procesu revidiranja, sankcije za ravnanja v nasprotju z načelom odgovornosti, revizijsko tveganje ter omejitve revizorjeve odgovornosti in njeno zavarovanje. Predstavljeni in analizirani so izbrani primeri odmevnejših računovodskih škandalov, in sicer Satyam Computer Services, afera Madoff in Merkur. Na podlagi analize vloge revizorja in njegove odgovornosti pri obravnavanih primerih diplomska naloga opozarja na pomanjkljivo opravljene revizijske postopke, obenem pa izpostavlja problematiko naravnih omejitev revizije, zaradi katerih pomembno napačne navedbe zaradi prevare morda ne bodo odkrite.

Ključne besede: revizija, revizorjeva odgovornost, odkrivanje prevar, poklicna nezaupljivost, revizijsko tveganje, omejitve revizorjeve odgovornosti.

SUMMARY

The thesis considers the role of auditor's liability in discovering accounting frauds. The term of auditor's liability, sanctions for negligent actions, audit risk, limitation of auditor's liability and its insurance are presented. Selected examples of accounting scandals are presented and examined, i.e. Satyam Computer Services, Madoff affair and Merkur. On the basis of analysed role of the auditor and auditor's liability in the examined frauds, the thesis points out the inadequate audit procedures. At the same time it highlights the problem of natural limitations of an audit, due to which material misstatements caused by fraud may not be detected.

Key words: audit, auditor's liability, discovering frauds, professional scepticism, audit risk, limitation of auditor's liability.

UDK: 336.225.674(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
1.1	Opredelelitev problema in teoretičnih izhodišč	1
1.2	Namen in cilji diplomskega dela.....	2
1.3	Metode za doseganje ciljev	2
1.4	Predpostavke in omejitve diplomskega dela	2
2	Revizorjeva odgovornost	3
2.1	Področje revizorjeve odgovornosti	3
2.2	Revizorjeva odgovornost pri odkrivanju prevar in napak.....	4
2.2.1	Pojem napake in prevare.....	5
2.2.2	Vloga zunanjega revizorja pri odkrivanju prevar	9
2.3	Revizorjeva odgovornost pri poročanju	10
3	Sankcioniranje ravnanj zunanjega revizorja	13
3.1	Pravno okolje revizorjeve odgovornosti	13
3.1.1	Angloameriško in zakonodajno pravo	13
3.1.2	Sodni primeri, ki so oblikovali pravno okolje revizorjeve odgovornosti	14
3.2	Oblike neodgovornega ravnanja revizorjev	15
3.3	Sankcije nadzornih organov za neodgovorna ravnanja revizorja	17
3.4	Kazni za neodgovorno ravnanje revizorja.....	19
4	Tveganje in zavarovanje revizorjeve odgovornosti	20
4.1	Naravne omejitve in poklicna nezaupljivost	20
4.2	Revizijsko tveganje	22
4.2.1	Vrste revizijskih tveganj	22
4.2.2	Postopki ocenjevanja tveganj	24
4.2.3	Odzivi na ocenjeno tveganje.....	27
4.3	Zavarovanje revizijskega tveganja	28
4.4	Omejitve revizorjeve odgovornosti.....	30
5	Analiza najodmevnejših računovodskih škandalov	33
5.1	Vzorec in obdobje analize.....	33
5.2	Primeri prevar v računovodskih izkazih in odgovornost revizorja	33
5.2.1	Satyam Computer Services.....	33
5.2.2	Afera Madoff	38
5.2.3	Merkur	43
6	Sklep	50
	Literatura in viri	53

KRAJŠAVE

ICAI	Inštitut potrjenih računovodskih strokovnjakov Indije (ang. The Institute of Chartered Accountants India)
MSR	Mednarodni standard revidiranja
MSRP	Mednarodni standardi računovodskega poročanja
SEBI	Odbor za nadzor borznega trgovanja Indije (ang. Securities and Exchange Board of India)
SEC	Agencija za nadzor borznega trgovanja (ang. Securities and Exchange Commission)
ZBan-1	Zakon o bančništvu
ZGD-1	Zakon o gospodarskih družbah
ZRev-2	Zakon o revidiranju
ZTFI	Zakon o trgu finančnih inštrumentov

1 UVOD

1.1 Opredelitev problema in teoretičnih izhodišč

Naloga zunanjega revizorja je podati nepristransko in neodvisno oceno oziroma mnenje, ali je revidirana zadeva v vseh pogledih, torej kot celota, resnična in poštena. Prav zato mora revizor prevzete revizijske naloge opravljati skladno s poklicno skrbnostjo in nezaupljivostjo (Koletnik in Kolar 2008, 280). Revizorsko delo je namreč takšne narave, da se revizor ne sooča samo z napakami posloводства podjetja na eni strani, temveč tudi s prevarami, ki lahko povzročijo napačno interpretacijo revidirane zadeve in vodijo do neupravičenih ali nezakonitih koristi, pridobljenih z goljufijo, na drugi strani (Koletnik in Kolar 2008, 295). Na podlagi zapisanega ugotavljamo, da ima revizor pomembno vlogo pri odkrivanju gospodarskega kriminala, saj s svojim delom preiskuje obstoj pomembno napačne navedbe v računovodskih izkazih zaradi gospodarske prevare in tako preprečuje oškodovanje podjetja in tudi investitorjev. Prav zaradi svoje pomembne vloge, ki jo imajo v družbi, so zunanji revizorji odgovorni do vseh, ki uporabljajo njihove storitve.

Zaradi vse kompleksnejšega delovanja sodobnih družb je odgovornost revizorja pri opravljanju storitev vedno večja, kar se kaže tudi na trgu revizijskih storitev. Študija o ekonomskem vplivu odgovornosti revizorjev (London Economics 2006) kaže, da prevelika odgovornost revizorja vpliva na manjši obseg ponudbe revizijskih storitev, kar pa se odraža, po ugotovitvah Komisije Evropskih skupnosti (2010), v peščici revizorskih družb, ki so zmožne izvajati revizije velikih in kompleksnih družb. Trenutno na trgu prevladujejo štiri velike revizijske družbe, in sicer Ernst & Young, Deloitte, KPMG in PricewaterhouseCoopers (PWC), kar pa kaže na možnost systemskega tveganja. Revizorjevo opravljanje poklicnih storitev, ki ni v skladu z zavezujočimi pravili revidiranja ter tudi etiko in odgovornostjo revizorja, namreč lahko pripelje do propada družbe, kot se je na primer zgodilo revizijski družbi Arthur Andersen.

Po besedah komisarja za notranji trg in storitve Michela Barnierja (Komisija Evropskih skupnosti 2011) je trenutna kriza omajala zaupanje investitorjev v revizijo in računovodske izkaze. Številni škandali doma in po svetu postavljajo uspešnost revizorjevega dela pod vprašaj. Postavljajo se namreč vprašanja o revizorjevi vlogi in njegovem pomenu pri odkrivanju prevar. Prav zato je tema diplomske naloge pomembna, saj Lutar Skerbinjek (2012) navaja, da revizijska stroka zagovarja dejstvo, da revizor zaradi stroškovnih in časovnih omejitev ne more pregledovati celotnega poslovanja družb in vseh listin ter drugih poslovnih poročil. Prav tako pa ga k temu ne zavezujejo pravila revidiranja, ki pravijo, da naloga revizorja ni odkriti vseh napačnih navedb, temveč samo tiste, ki so pomembno napačne in lahko povzročijo napačno interpretacijo računovodskih izkazov. Po drugi strani pa potencialni vlagatelji, poslovni partnerji in drugi uporabniki računovodskih izkazov pričakujejo od revizorja, da odkrije vse napake in možne prevare ter o njih ustrezno poroča.

1.2 Namen in cilji diplomskega dela

V času finančne krize se je omajalo zaupanje v revizijo, predvsem pri potencialnih investitorjih, kar pa se posledično lahko odraža v alokaciji kapitala na finančnih trgih. Prav zato je namen diplomske naloge ugotoviti, kakšna je bila revizorjeva odgovornost pri odmevnejših računovodskih škandalih. Da bi dosegli temeljni namen diplomske naloge, bomo uresničili naslednje cilje:

- na podlagi strokovne in znanstvene literature bomo analizirali teoretični vidik revizorjeve odgovornosti v procesu revidiranja, predvidene sankcije za ravnanja v nasprotju z načelom odgovornosti, omejitve, tveganja in zavarovanja revizorjeve odgovornosti;
- analizirali bomo pravila revidiranja in zakonodajo, ki omejujejo revizorjevo odgovornost;
- v empiričnem delu bomo na podlagi pravil revidiranja in druge strokovne literature analizirali vlogo revizorja in njegove odgovornosti pri odmevnejših računovodskih škandalih.

1.3 Metode za doseganje ciljev

Diplomska naloga je razdeljena na teoretični in empirični del. V prvem delu z metodo deskripcije na podlagi pregledane domače in tuje strokovne in znanstvene literature opišemo in opredelimo pojem revizorjeve odgovornosti v procesu revidiranja, njene omejitve, tveganja in zavarovanja. Prav tako predstavimo tudi sankcije za ravnanja v nasprotju z načelom odgovornosti. Skladno s tem z metodo kompilacije povzamemo stališča drugih avtorjev in jih s komparativno metodo primerjamo med seboj. Z metodo analize analiziramo pravila revidiranja in zakonodajo, ki obravnavajo področje revizorjeve odgovornosti, z metodo sinteze pa strnemo sklepne ugotovitve. Podlaga za empirični del diplomske naloge so letna poročila družb, v katerih so se prevare zgodile, revizijska poročila in posebna revizijska poročila o izrednih revizijah. Ta smo analizirali, jih med seboj primerjali in s pomočjo pravil revidiranja in druge literature analizirali vlogo revizorjeve odgovornosti. Kot vzorec za analizo obravnavamo izbrane primere odmevnejših prevar. Obdobje analize smo časovno omejili na potek dogodkov od leta 2007 do leta 2013. To je namreč obdobje, ko sta odgovornost in etičnost revizorjev še posebej pomembni.

1.4 Predpostavke in omejitve diplomskega dela

Predpostavljamo, da ugotovitve neodvisnih strokovnjakov, preiskovalcev in izrednih revizij prikazujejo realne ugotovitve in stanja poslovanja analiziranih družb.

Omejili se bomo na izbrane primere prevar med letoma 2007 in 2013. V diplomski nalogi se osredotočamo le na delo zunanjih revizorjev, notranji revizorji niso predmet analize.

2 REVIZORJEVA ODGOVORNOST

2.1 Področje revizorjeve odgovornosti

Odgovornost revizorja pri opravljanju storitev opredeljujejo številna pravila stroke. Na prvi ravni hierarhije pravil revidiranja (Hierarhija pravil revidiranja; Uradni list RS, št. 86/2009) revizorja zavezuje k odgovornemu ravnanju Zakon o revidiranju (ZRev-2; Uradni list RS, št. 65/2008). Ta namreč v prvem odstavku 4. člena narekuje, da mora revidiranje potekati na način, ki ga (med drugim) določajo Mednarodni standardi revidiranja in druga pravila Mednarodne zveze računovodskih strokovnjakov ter temeljna revizijska načela in druga pravila revidiranja, ki jih sprejema Inštitut za revizijo.

Mednarodni standard revidiranja 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) opredeljuje revizorjevo odgovornost kot odgovornost revizorja, da pridobi sprejemljiva zagotovila, da so računovodski izkazi v celoti brez pomembno napačne navedbe zaradi napake ali prevare. Odgovornosti revizorja pa se posredno dotikajo tudi temeljna revizijska načela (v sklopu splošnih načel). Drugo splošno načelo navaja, da mora imeti revizor neodvisno mnenje o vseh zadevah, ki se nanašajo na izvedbo naročila. Revizorjeva neodvisnost pri podajanju mnenja je posledica revizorjeve odgovornosti do uporabnikov revidiranih računovodskih izkazov. Uporabniki namreč ne morejo sami preveriti poštenosti in resničnosti računovodskih izkazov in se tako zanašajo na revizorjevo neodvisno in posledično odgovorno delo (Slovenski inštitut za revizijo 1994b). Revizorjevo odgovornost opredeljuje tudi Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev. V prvem načelu kodeks zahteva od revizorja, da pri opravljanju svojih poklicnih storitev z vso občutljivostjo utemeljuje poklicno in moralno presojo ne glede na vrsto prevzete naloge. Zunanji revizor je pri opravljanju svojih storitev enako odgovoren do vseh uporabnikov njegovih storitev. S poklicno in moralno presojo prav tako skrbi za medsebojno sodelovanje in posledično tudi za izboljšanje stanja v stroki (Slovenski inštitut za revizijo 1994a).

Revizor ni odgovoren le naročniku storitev, temveč tudi potencialnim investitorjem in drugim uporabnikom računovodskih izkazov. Vendar pa Mednarodni standard 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) nalaga glavno odgovornost za preprečevanje in odkrivanje prevar poslovodstvu in pristojnim za upravljanje organizacije. Poslovodstvo je namreč odgovorno za vzpostavitev in izvajanje nadzorne funkcije, kar pa posledično zmanjšuje priložnosti za prevare, saj obstaja večja verjetnost, da bodo odkrite. Prav tako je poslovodstvo odgovorno za pripravo računovodskih izkazov, ki kažejo pošteno in realno sliko poslovanja družbe ter so skladni s sprejetim okvirom računovodskega poročanja. Revizor pa je nato odgovoren, da pridobi sprejemljivo zagotovilo, da računovodski izkazi v celoti ne vsebujejo pomembno napačne navedbe kot posledice napake ali prevare. Mednarodni standardi revidiranja od revizorja ne zahtevajo popolnega zagotovila oziroma njegove absolutne ravni, saj to namreč

ni mogoče zaradi prisotnosti naravnih omejitev revizije. Pridobljena zagotovila so podlaga za izdajo neodvisnega mnenja revizorja o računovodskih izkazih.

2.2 Revizorjeva odgovornost pri odkrivanju prevar in napak

Številne računovodske prevare po svetu, predvsem v času gospodarsko-finančne krize, so vplivale na zaupanje v delo revizorjev. Posledično se je zaupanje v revizijsko stroko okrnilo. Postavlja se vprašanje, kdo naj bi bil odgovoren za odkrivanje prevar. Lutar Skerbinjek (2012) navaja, da nastaja vrzel med pričakovanjem naročnikov revizije in širše javnosti, torej lastnikov, potencialnih vlagateljev, poslovnih partnerjev in drugih uporabnikov računovodskih izkazov, ter revizijsko stroko. Prvi namreč pričakujejo, da bo revizor odkril vse prevare v poslovanju družbe, o njih ustrezno poročal in jih tako opozoril na možne nevarnosti. Revizijska stroka pa zagovarja dejstvo, da revizor pri svojem delu ne more pregledati vseh dokumentov oziroma celotnega poslovanja družbe, predvsem zaradi časovnega in stroškovnega okvira revizije. V strokovnih krogih pa se pojavlja še ena dilema, in sicer, katere so pomembno napačne navedbe, kar pa ni nikjer natančno opredeljeno. V končni fazi mora namreč revizor oceniti, ali gre za napako ali za prevaro. Vendar revizor ni tisti, ki se opredeli do napake ali prevare, temveč v svojem poročilu opozori na nepravilnost oziroma sum, do katerega je prišlo zaradi naklepnih dejanj (Lutar Skerbinjek 2012, 308).

Družbe naročijo revizijo predvsem zaradi zakonske obveze, saj Zakon o gospodarskih družbah – ZGD-1 (Uradni list RS, št. 42/2006) v prvem odstavku 57. člena zavezuje vse velike in srednje kapitalske družbe, prav tako pa tudi dvojne družbe ter tiste majhne kapitalske družbe, z vrednostnimi papirji katerih se trguje na organiziranem trgu kapitala, k reviziji letnih poročil, tudi konsolidiranih. ZGD-1 (Uradni list RS, št. 42/2006) namreč pravi, da mora letna poročila pregledati revizor, in to na način in pod pogoji, ki jih določa Zakon o revidiranju (ZRev-2). Dalje navaja, da mora revizor revidirati računovodsko poročilo in pregledati poslovno poročilo v takem obsegu, kot je potrebno, da preveri, ali je vsebina v skladu z drugimi sestavinami letnega poročila.

Obseg revizije opredeljuje tudi Mednarodni standard revidiranja 200 (Slovenski inštitut za revizijo 2009b), in sicer pravi, da revizorjevo mnenje obravnava skladnost računovodskih izkazov s primernim okvirom računovodskega poročanja. Zakonsko obvezno zunanje revidiranje letnih poročil se torej nanaša le na pregledovanje poročanja posloводства o poslovanju družbe in ne na samo poslovanje družbe. Revizor se osredotoči na tisti del letnega poročila, ki predstavlja računovodsko poročilo, torej na temeljne računovodske izkaze, ostale dele poročila pa le pregleda, da lahko presodi o morebitnih nesoglasjih, ki bi lahko kazala na napačno poročanje v računovodskih izkazih (Lutar Skerbinjek 2012).

Po drugi strani pa je lahko proučevanje zgolj računovodskih izkazov prav tisti vzrok, da zunanji revizorji v preteklosti niso bili uspešni pri odkrivanju prevar. Pregloboko proučevanje

računovodskih izkazov namreč lahko zamegli pogled na ozadje računovodske postavke oziroma na poslovni proces, ki teče za posamezno računovodsko postavko (Jennings 2003, po Skamlič 2004, 11). Za uspešno izvedeno revizijo je namreč treba razumeti poslovni proces, ki je vplival na računovodsko postavko. Drugi problem se nanaša na določitev vrednosti, pri kateri se določena postavka šteje za pomembno. Čeprav so nekateri zneski manj pomembni, pa vseeno lahko zaradi svoje narave nakazujejo morebitno prevaro. Preučiti je treba naravo posamezne transakcije. Tako bi revizor s svojo poklicno nezaupljivostjo gledal na poslovanje revidiranega podjetja kot celoto povezanih poslovnih procesov (Jennings 2003, po Skamlič 2004, 11).

2.2.1 Pojem napake in prevare

Pojem napake

Taylor in Glezen (1996, 197) navajata, da je danes pritisk javnosti osredotočen predvsem na področje revizorjeve odgovornosti za odkrivanje in poročanje o napakah ter nepravilnostih in nezakonitih dejanjih. Tudi Mednarodni standard 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) navaja, da napačne navedbe v računovodskih izkazih lahko izhajajo iz prevare ali napake. Kot odločujoči dejavnik za razlikovanje med prevaro in napako pa navaja namernost ali nenamernost dejanja, ki povzroči napačno navedbo v računovodskih izkazih.

MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) posebej ne opredeljuje napake, temveč se ukvarja predvsem s pojmom prevare. Napako v računovodskih izkazih avtorji opredeljujejo zelo podobno. Taylor in Glezen (1996, 197) jo definirata kot nenamerno napačno navedbo ali izpustitev zneskov ali razkritij v računovodskih izkazih. Prav tako pa jo kot nenamerni izpust posameznega zneska ali nenamerno napačno razkritje v računovodskih izkazih opredeljuje Skamlič (2004, 11). Avtorji zelo podobno navajajo tudi vzroke nastanka napak. Prvi vzrok so napake pri zbiranju in obdelovanju računovodskih podatkov, ki so podlaga za računovodske izkaze (na primer knjiženje na napačne konte), naslednji pomemben vzrok je napačno ovrednotenje sredstev ali obveznosti, ki izhaja iz napačne razlage posameznih dejstev (na primer odločitev za amortizacijsko stopnjo 10 % namesto 20 %), in kot zadnja pomembna vzroka, ki ju avtorji navajajo, sta napačno razumevanje in napačna uporaba računovodskih standardov (na primer nepravilna metoda vrednotenja zalog po nabavni ali tržni ceni) (Skamlič 2004, 11; Taylor in Glezen 1996, 198).

Pojem prevare

Prevara je v MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) opredeljena kot namerno dejanje enega ali več članov posloводства, pristojnih za upravljanje, zaposlenih ali tretjih oseb, da z goljufijo pridobijo neupravičene ali nezakonite koristi. Prevare se lahko razlikujejo glede na

vpletene udeležence. Delijo se na poslovske prevare (kadar v prevari sodeluje poslovodstvo ali nadzorni organi) in na prevare zaposlenih, kadar so v prevaro vpleteni samo zaposleni. V obeh primerih so vpleteni v prevaro lahko povezani tudi s tretjimi osebami zunaj podjetja (Skamlič 2004, 12). Zaradi širokega pravnega pojma prevare pa MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) navaja, da se revizor ukvarja le s prevarami, ki povzročajo pomembno napačno navedbo v računovodskih izkazih.

Vzroki za prevare so številni in zelo različni. Spodbuja jih namreč zelo različna in skoraj neobvladljiva množica dejavnikov. Te Koletnik in Kolar (2008, 44) delita v dve skupini: na dejavnike, ki jih opredeljujejo družbeno-kulturne danosti, na katere posameznik nima posebnega vpliva, in na dejavnike, ki jih opredeljujejo vedenjske dispozicije oseb, ki so nagnjene k prevaram. Prvo skupino predstavljajo na primer pravni red, kultura in okolje. V to skupino lahko uvrščamo tudi pritisk lastnikov na poslovodstvo družbe pri doseganju nerealno zastavljenih ciljev, kar pa posledično pripelje do neizpolnjevanja zastavljenih poslovnih in denarnih ciljev lastnikov kot enega od glavnih razlogov za povzročitev prevare. Skamlič (2004, 13) v to skupino uvršča tudi morebitno neučinkovitost v sistemu notranjih kontrol.

Drugo skupino dejavnikov pa predstavljajo tiste posameznikove osebnostne lastnosti, ki so neodvisne od posamezne situacije. Gre namreč za posameznikov odnos do zakonodaje in za njegovo odobravanje kršitev splošno veljavnih norm. K temu pomembno pripomorejo tudi značaj posameznika ter njegova etična načela in vrednote. Po drugi strani pa lahko prevaro zagreši tudi posameznik, ki ima pošten značaj in se zaveda etičnih načel, če se nanj izvaja pritisk v kakršni koli obliki (Koletnik in Kolar 2008, 45).

Revizorji se zaradi narave dela srečujejo tudi s prevarami. Kot opredeljuje MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a), sta za njihovo obravnavanje pomembni dve skupini namerno napačnih navedb. Ti sta: a) napačne navedbe zaradi prevarantskega računovodskega poročanja in b) napačne navedbe zaradi poneverbe sredstev.

Prevarantsko računovodsko poročanje

Prevarantsko računovodsko poročanje Koletnik in Kolar (2008, 45) definirata kot prevaro v obliki namernega napačnega računovodskega poročanja o poslovni uspešnosti, na primer pri namernem in poslovno neupravičenem zmanjšanju ali povečanju poslovnega izida. Podobno Lutar Skerbinjek (2012) prevarantsko računovodsko poročanje imenuje kreativno računovodstvo, in sicer kot preoblikovanje računovodskih izkazov s pomočjo računovodskih tehnik iz tistega, kar je resnično, da bi se pokazal boljši poslovni rezultat, ki namerno odstopa od resnične in poštene slike.

Prevarantsko računovodsko poročanje kot prevara vsebuje pobudo ali pritisk za zagrešitev, zaznavo priložnosti zanj in določeno mero premissljenosti pri ravnanju. Pobudo oziroma

pritisk za zagrešitev lahko predstavlja zunanji ali notranji pritisk na poslovodstvo družbe pri doseganju pričakovanega cilja glede dobička ali finančnega izida, ki pa morda ni realen (Slovenski inštitut za revizijo 2009a). Tako je prevarantsko poročanje lahko posledica takšnega pritiska. Poslovodstvo namreč vlaga napore v uravnavanje poslovnega izida, da bi zavedlo uporabnike računovodskih izkazov pri dojemaju poslovnih dosežkov in dobičkonosnosti družbe (Koletnik in Kolar 2008, 45). Spodbude pa lahko predstavljajo tudi tržna pričakovanja, nagrade, ki temeljijo na dosežkih, lahko pa tudi zmanjševanje plačila davka ali ugodnejše financiranje pri bankah. Poslovodstvo lahko uravnavanje izvaja z manjšimi dejanji, kot so na primer neprimerne prilagoditve predpostavk, ali s spremembami ocen poslovodstva. Vpliv zgoraj omenjenih pritiskov in spodbud pa obseg teh dejanj povečajo in tako pripeljejo do prevarantskega računovodskega poročanja (Slovenski inštitut za revizijo 2009a). Skamlič (2004) poleg že omenjenih spodbud navaja še ostro konkurenco in tržno zasičenost, možnost sovražnega prevzema in pa pritisk ne samo na poslovodstvo, pač pa tudi na ostale zaposlene. Zaposleni so namreč zaradi nagrade ali izmikanja kazni nagnjeni k dejanjem, ki se izkažejo za prevaro, kar pa lahko vpliva na računovodske izkaze.

Priložnost za zagrešitev prevare je opredeljena kot možnost posameznika, da se izogne notranjemu kontroliranju, ker posamezniku v organizaciji zaupajo ali ker je posameznik seznanjen s pomanjkljivostmi notranjega kontroliranja. Izogibanje kontrolam lahko poslovodstvo izvede na različne načine. Eden od njih je vnašanje izmišljenih vpisov v dnevnik. Uporabljata se tudi neumestno prilagajanje predpostavk in spreminjanje presoj, ki so uporabljene pri oceni saldov na kontih. Način je tudi vključevanje v zapletene posle, ki so organizirani z namenom, da napačno predstavijo finančno stanje ali poslovni izid družbe (Slovenski inštitut za revizijo 2009a). K izogibanju kontrolam pa pripomore tudi zapletena in nepregledna organiziranost podjetja, kjer funkcije zaposlenih niso jasno določene ter ni določena odgovornost za vzdrževanje in ocenjevanje kontrol na posameznih delih procesov. Priložnost za zagrešitev prevare lahko sama po sebi daje tudi panoga, v kateri podjetje posluje. Ključni dejavniki za takšne priložnosti so na primer pomembne transakcije s podjetjem, ki ni revidirano ali pa ga je revidirala druga revizijska družba, pomembne in nenavadne transakcije, ki so izvedene proti koncu leta, ali pa pomembne operacije, ki jih podjetje ne izvaja tam, kjer ima svoj sedež (Skamlič 2004, 24).

Na dopustnost dejanja, torej, ali bo prevara storjena ali ne, pa pomembno vpliva etika poslovodstva in zaposlenih. Pomembni dejavniki, ki nakazujejo pomanjkanje etike, so na primer čezmerna zavzetost poslovodstva za ohranjanje cene delnic na trgu kapitala, nagnjenost poslovodstva k zmanjševanju dobička zaradi davka na dobiček ali neustrezen odnos med revizorjem in poslovodstvom (nerazumljivi roki dokončanja revizije in različna omejevanja pri revidiranju) (Skamlič 2004, 24).

MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) prav tako našteva možne načine izvedbe prevarantskega računovodskega poročanja. Prvi, ki ga opisuje, je spreminjanje računovodskih

evidenc ali podpornih dokumentov, ki so podlaga za pripravo računovodskih izkazov, s prikrojevanjem, prirejanjem ali ponarejanjem. Naslednji način je napačno prikazovanje poslov ali pa namerna opustitev dogodkov, poslov in drugih informacij v računovodskih izkazih. Slednji način predstavlja namerno napačno uporabo računovodskih načel, ki se nanašajo na vrednotenje, razvrščanje, način predstavljanja ali razkrivanja (Slovenski inštitut za revizijo 2009a). Naslednja skupina namerno napačnih navedb, ki je pomembna za revizorjevo obravnavanje in je predstavljena v nadaljevanju, je skupina napačnih navedb zaradi poneverbe sredstev.

Poneverba sredstev

Poneverbo sredstev si lahko razlagamo kot krajo sredstev organizacije. Tovrstna prevara je lahko prevara zaposlenih ali poslovska prevara. V prvem primeru prevaro povzročijo zaposleni v manjših in nepomembnih zneskih, drugi primer pa vključuje poslovodstvo, ki poneverbe zna navadno dobro prekriti ali jih zatajiti tako, da jih je težje odkriti. V vsakem primeru pa poneverbo sredstev spremljajo ponarejene listine, ki naj bi prekrile dejstvo, da so sredstva pogrešana ali so bila zastavljena brez pravilne odobritve (Koletnik in Kolar 2008). MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) našteva različne načine poneverbe sredstev. Najpogostejši način izvedbe takšne prevare je utaja prejemkov, ko se na primer prikrije unovčenje terjatev ali pa se preusmerijo prejemki v zvezi s konti odpisanih terjatev na osebne račune poslovodstva ali zaposlenih. Naslednji način je tatvina opredmetenih sredstev ali intelektualnega premoženja (na primer tatvina zalog za osebno uporabo ali za prodajo, tatvina odpadkov z namenom preprodaje, lahko pa tudi razkrivanje podatkov tekmečem za plačilo), eden od načinov pa je tudi uporaba sredstev organizacije za osebne potrebe (na primer za varščino pri osebni posojilu se uporabijo sredstva organizacije). Poneverbo sredstev lahko povzroči tudi plačilo organizacije za proizvode ali storitve, ki jih ni prejela (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Verjetnost, da bo v družbi prišlo do nezakonitega prisvajanja sredstev oziroma poneverbe sredstev, povečujejo nekateri dejavniki. Čeprav ti dejavniki še ne nakazujejo tovrstne prevare, mora revizor, če ugotovi njihov obstoj, zagotoviti, da se posledice njihove navzočnosti ustrezno proučijo. Ti dejavniki se, podobno kot pri prevarantskem računovodskem poročanju, delijo na: a) spodbude, b) primerne okoliščine in c) dopustnost dejanja (Slovenski inštitut za revizijo 2009a). Med pomembnejše spodbude spadajo osebne težave zaposlenih, ki lahko spodbudijo zaposlene z neposrednim dostopom do denarja h kraji sredstev organizacije. Primerne okoliščine, ki predstavljajo priložnosti za prevaro, so na primer veliki zneski denarja, ki so dostopni samo posamezniku, ali zaloge materiala in gotovih izdelkov, ki imajo veliko vrednost. Naslednji dejavnik, ki omogoča tovrstne prevare, je lahko tudi neučinkovitost ali odsotnost notranjih kontrol, ki bi bile nujne za njihovo preprečevanje, na primer neustrezen dostop do knjiženja in potrjevanja kakih transakcij ali nenadzorovan dostop do sredstev. Na dopustnost dejanja poneverbe sredstev pa močno vplivajo etična in moralna načela

posameznika ali pa skupine. Prav tako pomembno vpliva neučinkovita notranja kontrola, ki jo zaposleni ali poslovodstvo lahko obide (Skamlič 2004, 25). Pri tem je pomembna predvsem poslovno-organizacijska kultura, katere slog je namreč lahko demokratičen ali nedemokratičen. Pri prvem je vzpostavljen poslovno-organizacijski red z nedvoumnimi pristojnostmi in odgovornostmi na vseh ravneh, kar je podkrepljeno s sistemom notranjega kontroliranja in notranjega revidiranja. Drugi slog ima ravno nasprotno lastnosti, kjer je sistem notranjega kontroliranja pomanjkljiv in notranje revizije praviloma ni (Koletnik in Kolar 2008, 47). Podobno na dopustnost dejanja lahko vpliva tudi nezadovoljstvo zaposlenih na delovnem mestu, prav tako pa na prevaro lahko nakazuje nenadna sprememba načina življenja in nepričakovano bogatenje članov poslovodstva ali zaposlenih (Skamlič 2004, 25).

2.2.2 Vloga zunanjega revizorja pri odkrivanju prevar

Zunanji revizor se mora prevzetih revizijskih nalog oziroma procesa revidiranja lotiti s pravo mero poklicne skrbnosti in nezaupljivosti, saj se zaradi narave svojega dela lahko srečuje z napakami in prevarami v računovodskih izkazih. Z gotovostjo namreč ne more trditi, da računovodski izkazi, ki jih pripravi poslovodstvo, ne vsebujejo pomembno napačne navedbe. Pri delu ga namreč omejujejo naravne omejitve, zaradi katerih obstaja določeno tveganje v njegovem mnenju o računovodskih izkazih (Koletnik in Kolar 2008, 204, 205).

Lutar Skerbinjek (2012) navaja, da se revizorjeve naloge pri odkrivanju in preprečevanju prevar nanašajo predvsem na ocenjevanje tveganja bistveno napačnih navedb zaradi prevar ter na pridobivanje zadostne in primerne revizijske dokumentacije. Slednja mora vključevati tudi ustrezne odzive, ki se nanašajo na že ocenjeno tveganje bistveno napačnih navedb zaradi prevar. Pomembna naloga revizorja pa je tudi, da se primerno odzove na prevare ali sume prevar, ki jih je odkril pri reviziji (Lutar Skerbinjek 2012). Podobno tudi Taylor in Glezen (1996, 201) delita revizorjeve naloge pri odkrivanju prevar glede na možnosti vpliva prevare na računovodske izkaze. Pri neposrednem vplivu na računovodske izkaze (na primer kršenje predpisov o davku od dohodka pravnih oseb) mora revizor oceniti stopnjo tveganja, da nezakonita dejanja neposredno in pomembno vplivajo na računovodske izkaze, in nato na podlagi te ocene pripraviti revizijo, ki bo dala primerno zagotovilo za odkrivanje takih dejanj. Pri posrednem vplivu na računovodske izkaze (na primer kršenje predpisov o varnosti zdravja ali okolja) pa revizor ne ve za obstoj nezakonitih dejanj, razen če ga o tem obvesti naročnik ali pridobi te informacije na drug način. V tem primeru se mora zavedati možnosti, da so se taka dejanja zgodila, vendar s tem v zvezi ne načrtuje posebnih revizijskih postopkov. Če opazi posebne informacije, ki kažejo na obstoj nezakonitih dejanj, mora uporabiti ustrezne revizijske postopke, namenjene preverjanju teh nezakonitih dejanj (Taylor in Glezen 1996, 201).

Vse večja zaskrbljenost javnosti in posledičen pritisk na revizijsko stroko zaradi prevar sta spremenila odnos stroke do prevar. Vendar kljub temu revizor ne prevzema obveznosti, da bo

morebitno prevaro odkril, temveč da bo skušal z ustreznimi revizijskimi postopki in poklicno nezaupljivostjo uspešno delovati pri njihovem odkrivanju (Skamlič 2004, 16). MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) navaja, da kljub pravilno načrtovani in izvedeni reviziji obstaja možnost, da nekatere pomembno napačne navedbe zaradi naravnih omejitev morda ne bodo odkrite. Poleg tega pa tudi navaja, da revizorji, čeprav sumijo na obstoj prevare ali jo v redkih primerih celo prepoznajo, pravno ne opredeljujejo, ali je do prevare dejansko prišlo. O tem namreč odloča pravni sistem. Odgovornost revizorja pri njegovem delu torej ne zajema preprečevanja prevar, pač pa da v svojem poročilu z odklonilnim mnenjem opozori na sum prevare oziroma na nepravilnosti (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Zunanji revizorji kot občasni obiskovalci podjetja z elementi presenečenja in nepredvidljivosti igrajo pomembno vlogo pri odkrivanju in prepričevanju prevar. Kot neodvisni opazovalci lahko odkrijejo prevare, preden jih povzročitelji utegnejo prikriti. Tako revizorjeva nepredvidljivost predstavlja pomembno korist, saj lahko prav ona odvrne potencialne goljufe od nadaljnjih prevar. Potencialni povzročitelji prevar namreč ne morejo predvideti revizijskih postopkov pri procesu revidiranja in posledično lahko manj učinkovito prikrijejo prevaro. Prav zato bodo verjetno manj pripravljeni zagrešiti prevaro, saj bi ta prav zaradi revizorjeve nepredvidljivosti predstavljala preveliko tveganje (Lutar Skerbinjek 2012, 307). Tudi MSR 240 med revizijske postopke vključuje element nepredvidljivosti. Ta standard namreč navaja, da je pomembnost vključevanja dejavnika nepredvidljivosti v izbor vrste, časa in obsega revizijskih postopkov premo sorazmerna s sposobnostjo posameznikov prikriti prevarantsko računovodsko poročanje. Prav tako navaja načine, s katerimi lahko revizorji vključujejo nepredvidljivost v svoje delo. Ti so lahko na primer preizkušanje podatkov pri manj pomembnih saldih na kontih ali uporaba različnih metod vzorčenja, lahko pa tudi izvajanje revizijskih postopkov na različnih lokacijah brez predhodne najave (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

2.3 Revizorjeva odgovornost pri poročanju

Revizorjeva odgovornost pri poročanju o prevari, ki neposredno vpliva na računovodske izkaze, je enaka odgovornosti, ki jo revizor nosi pri poročanju o prevari s posrednim vplivom na računovodske izkaze. Revizijski odbor in druge skupine (kot so poslovodstvo, pristojni za upravljanje in organi pregona) morajo biti seznanjeni o nezakonitih dejanjih, ki jih prepozna revizor (Taylor in Glezen 1996, 202).

Revizorjevo odgovornost pri poročanju opredeljuje tudi MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a). Ta jo deli na (Slovenski inštitut za revizijo 2009a): a) odgovornost pri obveščanju poslovodstva, b) odgovornost obveščanja pristojnih za upravljanje in c) odgovornost pri obveščanju regulativnih organov in organov pregona. Pri obveščanju poslovodstva revizorja zavezuje, da ko pridobi dokaze o obstoju prevare (tudi, če gre za sum), o tem čim prej opozori primerno raven poslovodstva. To velja tudi takrat, ko ocenjuje zadevo

za nepomembno (na primer manjša poneverba sredstev, ki jo zagreši zaposleni na nizki ravni v organizaciji). Na odločitev o primerni ravni posloводства za obveščanje o prevari vplivajo dejavniki, kot so verjetnost obstoja skrivnega dogovora ter velikost in vrsta prevare. Tako je ta odločitev predmet strokovne presoje. MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) navaja, da je primerna raven posloводства ponavadi najmanj ena raven nad osebami, potencialno vpletenimi v prevaro. Pri obveščanju pristojnih za upravljanje revizorja isti MSR zavezuje k čim prejšnjemu poročanju o prevari, ki vključuje višje posloводство, zaradi narave in občutljivosti prevare ter o prevari, ki povzroči pomembno napačno navedbo v računovodskih izkazih (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Revizorjevo obveščanje je lahko ustno ali pisno. Na odločitev, kako poročati, vplivajo številni dejavniki, ki jih sicer opredeljuje MSR 260 (Slovenski inštitut za revizijo 2009c). Ti dejavniki so na primer zakonske zahteve (pri nekaterih pravnih ureditvah je obvezno poročati v obliki, ki jo predpisuje zakon v državi), pričakovanja pristojnih za upravljanje in dogovori z revizorjem, predhodno poročanje posloводства o tej zadevi in bistvene spremembe v sestavi organa upravljanja (Slovenski inštitut za revizijo 2009c). Tovrstno obveščanje ima lahko tudi značaj sodelovanja, kadar se revizor v zgodnji stopnji revizije dogovori s pristojnimi za upravljanje o načinu in obsegu svojega poročanja o prevarah. Tako lahko revizor poroča pristojnim za upravljanje tudi takrat, ko oceni, da gre za manj pomembno napačno navedbo oziroma manjšo prevaro, ki jo zagrešijo zaposleni, razen posloводства (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Revizor lahko poleg poročanja o prevarah poroča pristojnim za upravljanje tudi o drugih zadevah, ki so sicer povezane s prevarami in po revizorjevi presoji tudi koristne za organ upravljanja (na primer revizorjeva ocena okolja kontroliranja ter sposobnosti in neoporečnosti posloводства, ravnanje posloводства, ki lahko nakazuje na prevarantsko poročanje in pomisleke o ustreznosti in popolnosti odobritve poslov, ki se zdijo zunaj normalnega poteka poslovanja) (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Prav tako MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) obravnava revizorjevo odgovornost pri obveščanju regulativnih organov in organov pregona. Revizor je namreč v primeru prepoznave prevare ali suma o njenem obstoju zavezane, da ugotovi, ali je dolžan poročati o pojavu ali obstoju suma prevare kateremu od organov zunaj organizacije. Po drugi strani pa takšno poročanje razrešuje revizorjevo poklicno dolžnost varovanja zaupnosti naročnikovih informacij. Tako nekatere revizorjeve zakonske obveznosti v določenih okoliščinah razrešujejo dolžnost varovanja zaupnosti. Revizor v takšnih primerih lahko zaprosi tudi za pravni nasvet pri določanju ustreznega poteka delovanja, torej, komu poročati o kršitvi in kakšni so postopki (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Revizor se prav zaradi odgovornosti pri poročanju lahko znajde ob odkritju prevar v dilemi. Zakonsko je namreč obvezan, da o nezakonitem dejanju poroča organom pregona in tako ovadi naročnika. Po drugi strani pa tako tvega, da izgubi svojega naročnika in ogrozi obstoj

svojega podjetja. Tako se znajde v dilemi, ali naj naročnika ovadi, kot ga zavezujejo pravila stroke, ali naj prezre etične in moralne zadržke ter tako zaradi konkurence v revizijski dejavnosti poda mnenje s pridržkom (Erbida-Golob 1997, 248).

Menimo, da se mora revizor zavedati možnosti odkritja prevar oziroma nepravilnosti v računovodskih izkazih naročnika že pri sprejetju naročila. Revizorjevo delo je že po naravi takšno, da se sooča z napakami in tudi s prevarami v organizaciji, ki jo revidira. Tako mora poznati postopke pri odkrivanju in pri ravnanju ob odkritju prevare. Na tem področju njegovega dela je še posebej pomembno, da se zaveda področja svoje odgovornosti in tako sledi pravilom stroke.

Revizor se s sprejetjem naloge zaveže, da jo bo opravil odgovorno. V nasprotnem primeru pa so zanj zakonsko predpisane kazni, ki jih opredeljujejo zakoni. V nadaljevanju so predstavljene oblike neodgovornega ravnanja revizorjev in pravne podlage za kaznovanje njihovih kršitev.

3 SANKCIONIRANJE RAVNANJ ZUNANJEGA REVIZORJA

3.1 Pravno okolje revizorjeve odgovornosti

Zunanji revizorji so zaradi narave svojega dela pravno odgovorni. Cosserat (2004, 102–103) navaja, da prav ta pravna odgovornost do naročnika revizije in včasih tudi do tretjih oseb, ki se kaže pri sojenjih zaradi malomarnosti, posledično povzroča občutljivo stran revizijskega poklica. V zgodovini revizijske stroke je bil zaznan izjemno nizek odstotek dokazanih napak revizorjev glede na število izvedenih revizij. V zadnjih nekaj letih pa se je število obtožb proti revizorjem zaradi številnih pomanjkljivosti in napak pri izvajanju revizijskih storitev ter posledično številnih računovodskih škandalov (ki so vodili do izgub vlagateljev) močno povečalo. Pogosto se dogaja, da se poslovni neuspeh posloводства enači z neuspehom revizorja. To pa nujno ne drži. Tožniki namreč pogosto obtožijo revizorja v zvezi z računovodskimi prevarami ne glede na stopnjo krivde, preprosto zaradi zadostnih finančnih sredstev, ki jih posedujejo revizijske družbe. To je t. i. »deep pocket« teorija. Poleg tega pa povečano pravdanje proti revizorjem povzroča nasproten učinek v javnosti. Revizijske družbe se namreč ne odločajo za naročnike, ki jim predstavljajo visoko tveganje, po drugi strani pa se manjše revizijske družbe izogibajo reviziji. Tako se pojavlja trend, ki je v nasprotju z javnim interesom (Cosserat 2004, 102, 103).

3.1.1 *Angloameriško in zakonodajno pravo*

Taylor in Glezen (1996, 172) navajata, da pravna odgovornost revizorja lahko izvira tako na podlagi angloameriškega prava (t. i. obče pravo) kot tudi zakonodajnega prava.

Obče pravo temelji na primerih, o katerih je bila v preteklosti podana sodba sodišča. Včasih so sodbe lahko stare tudi več stoletij. Podlaga tega prava temelji na angloameriškem pravu (Taylor in Glezen 1996, 172). Cosserat (2004, 102) temu dodaja, da odgovornost revizorja izhaja tudi iz pogodbe med naročnikom in revizorjem, včasih pa vključuje tudi tretje osebe. Po drugi strani zakonodajno pravo temelji na pravu, ki ga sprejme zakonodajno telo. To pravo na tistih področjih, ki jih obravnavajo zakoni, nudi pomoč običajnemu pravu (Taylor in Glezen 1996, 172).

V pravnem okolju revizorjeve odgovornosti občega prava so pomembna tudi pravna razmerja med revizorji in njihovimi strankami, saj je izid sodbe odvisen od teh razmerij v času, ko naj bi revizor storil napako. Tako je lahko razmerje med strankami sovednostno, glavno koristnostno, predvideno ali predvidljivo (Taylor in Glezen 1996, 172). Sovednostno razmerje je pogodbeno razmerje med revizorjem in naročnikom revizije za izvajanje poklicnih storitev. V tem razmerju revizorji dobivajo neposredne informacije. Glavno koristnostno razmerje ima lahko tretja stranka z revizorjem, pri katerem revizor ve, da ga je naročnik najel izrecno za izvedbo revizije v korist tretje stranke. Sovednostno razmerje med revizorjem in tretjo stranko

namreč ne more obstajati, saj s temi skupinami revizor ponavadi ne sklepa pogodbe. Primer takšnega razmerja je, kadar naročnik naroči revizijo, da bi preveril računovodske izkaze za potencialnega vlagatelja. Tako med revizorjem in bodočim kupcem ni sklenjena nobena pogodba. Tretje stranke imajo v tovrstnem razmerju največ koristi. Tako imajo v skladu z angloameriškim pravom pravico zamenjati revizorja, vendar mora biti revizor o taki tretji stranki obveščen. Taylor in Glezen (1996, 175) predvideno razmerje definirata kot razmerje, ki ga revizor ima s predvidenimi strankami, to je s tistimi strankami, ki jih revizor pozna ali pa se domneva, da jih pozna, in zaupajo v njegovo delo ter ga pomembno upoštevajo pri sprejemanju poslovnih odločitev. Za določanje predvidenih strank se uporabljata dva ključa, in sicer revizorjevo poznavanje neke stranke ter nekega posla ali zelo podobnih poslov. Primer takšnega razmerja je, kadar revizor ve, da naročnik revizije želi dobiti bančno posojilo in pri tem uporablja revidirane računovodske izkaze; pri tem banka lahko postane predvidena stranka, čeprav revizor ni seznanjen z banko naročnika. Zadnje pravno razmerje, ki ga revizor lahko sklene s tretjo stranko, pa je predvidljivo razmerje, to je razmerje s predvidljivimi strankami. Slednje lahko razumemo kot uporabnike revidiranih računovodskih izkazov, ki jih revizor ne pozna dobro, vendar se lahko utemeljeno pričakuje, da bodo z izkazi seznanjeni in na njihovi podlagi ustrezno ukrepali (Taylor in Glezen 1996, 174–176).

3.1.2 Sodni primeri, ki so oblikovali pravno okolje revizorjeve odgovornosti

Kot je bilo navedeno v predhodnem poglavju, obče pravo temelji na sodbah primerov iz preteklosti. Na pravno okolje revizorjeve odgovornosti so pomembno vplivali številni sodni primeri. Eden od njih je zagotovo primer Ultramares. V tem primeru je naročnikov upnik (naročnik je bilo podjetje Fred Stern & Co.) tožil revizijsko podjetje (Touche, Niven & Co.) zaradi malomarnosti in prevare. Revizijsko podjetje je podalo pozitivno mnenje na bilanco stanja, kjer je bilo napačno prikazano premoženje podjetja, saj so bile vrednosti v bilanci stanja napihnjene. Na podlagi revidirane bilance stanja pa je upnik posodil podjetju denar. Glavna posledica tega sodnega primera je bila nova teorija o malomarnosti, kjer se lahko zaradi velike malomarnosti odloči v prid tretje stranke. Tako so se uveljavila običajna pravna razmerja med revizorji, naročniki in tretjimi strankami. Revizorji so s sovednostnim razmerjem za navadno malomarnost odgovorni naročniku, prav tako so lahko odgovorni tudi tretji stranki v okviru glavno koristnostnega razmerja in predvidljivega razmerja (Taylor in Glezen 1996, 179–181).

Naslednji primer, ki je vplival predvsem na oblikovanje pravne odgovornosti revizorja do lastnikov oziroma delničarjev, je primer Kingston Cotton Mill Co. Cosserat (2004, 105–107) opisuje, da je bil v tem primeru revizor podjetja Kingston Cotton Mill obtožen malomarnosti, ker se je zanašal na zagotovilo posloводства o ustrezni vrednosti delnic podjetja in vrednosti ni sam preveril. Šlo je namreč za napihovanje vrednosti delnice podjetja, kar je posloводство prevarantsko pripisovalo povečanemu dobičku. Prevara je bila razkrita, ko podjetje ni moglo odplačevati svojega dolga, kar je razkrilo pravo finančno stanje podjetja. V razsodbi je bilo

poudarjeno, da je dolžnost revizorja, da pri izvajanju svojih storitev uporabi tisto znanje, stopnjo odgovornosti in pazljivosti, ki jih zahtevajo okoliščine določene revizije. Avtor prav tako omenja, da revizor ni dolžan k posamezni reviziji pristopiti z že vnaprej določenim sklepom, da računovodski izkazi vsebujejo pomembno napačne navedbe. Revizor namreč upravičeno lahko domneva, da so uslužbenci revidiranega podjetja pošteni in posledično, z zanašanjem na njihove računovodske predstavitve, ravna v skladu z razumno skrbnostjo. Tako mora le v primeru, da kaj vzbudi njegovo sumničenje, raziskati zadevo, v nasprotnem primeru pa se zanaša na poročila uslužbencev in tako ravna v skladu z razumno skrbnostjo. Revizorji tako niso odgovorni za neodkritje previdno izpeljane prevare, če jim nobeno dejstvo ne vzbudi suma. Ta primer je postavil nekaj glavnih temeljev revizorskih načel, tudi o revizorjevi odgovornosti. Po drugi strani pa obstajajo kritike razlaganja tega primera, kot zaviralca razvoja revizorske dejavnosti. Vendar se kljub kritikam revizorji še vedno močno zanašajo na poročila posloводства, kljub razvoju revizijskih tehnik, ki omogočajo pomembno višjo stopnjo zavarovanja njihove odgovornosti pri razmeroma majhnih vloženi naporih revizorjev (Cosserat 2004, 105–107).

Pomemben zgled uporabe zakonodajnega prava pri oblikovanju pravne odgovornosti je tudi primer Barchris Construction Corporation. Sojenje je potekalo v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so potekale številne podražitve vrednostnih papirjev, ki so se izkazale za napihnjene. V tem primeru gre za tožbo kupcev obveznic podjetja Barchris Construction Corporation proti revizorjem na podlagi Zakona o vrednostnih papirjih iz leta 1933. Kupci obveznic so trdili, da so v revidirani registracijski izjavi, ki jo je podjetje podalo ob javni prodaji zamenljivih obveznic, lažni izkazi in pomembne izpustitve. Revizorji so te očitke zavračali in se branili s t. i. primerno prizadevnostjo. Ta primer je pomemben zaradi rzsodbe, ki je bila ugodna za tožnike, torej tretjo stranko. V rzsodbi je bilo poudarjeno, da za revizorje ne sme veljati višji standard, kot jim ga priznava stroka. Med takratno revizijo je veljalo pravilo, da je treba razkriti glavne podrobnosti vseh pomembnih poslov, ki zadevajo prodajo in povratni najem. Tako obramba revizorjev s t. i. primerno prizadevnostjo ni bila mogoča in posledično se je revizorjeva odgovornost do tretjih oseb razširila (Taylor in Glezen 1996, 186–187).

3.2 Oblike neodgovornega ravnanja revizorjev

Oblike neodgovornega ravnanja revizorjev izvirajo predvsem iz malomarnosti (Taylor in Glezen 1996, 172–174). Dejanje, storjeno iz malomarnosti, Kazenski zakonik (KZ-1; Uradni list RS, št. 55/2008) v 26. členu definira kot dejanje, ko storilec ne ravna s potrebno pazljivostjo, s katero po okoliščinah in osebnih lastnostih mora.

Cosserat (2004, 108) malomarnost definira kot katero koli neprevidno in nenamerno ravnanje, ki posledično povzroči kršitev pogodbenih obveznosti ter za katero je storilec odškodninsko

odgovoren. Tako lahko v primeru malomarnosti revizorja oškodovana stranka toži revizorja za povrnitev povzročene škode zaradi kršitev določil pogodbe.

Taylor in Glezen (1996, 172–174) navajata različne stopnje malomarnosti, saj je namreč izid sodbe pogosto odvisen od vrste očitkov revizorjem. Te stopnje so: a) navadna malomarnost, b) velika malomarnost in c) prevara.

Navadna malomarnost je definirana kot odsotnost primerne skrbnosti pri opravljanju poklicnih računovodskih oziroma revizijskih nalog. Pri tem pa primerna skrbnost pomeni uporabo znanja, spretnosti in preudarnosti, ki jih imajo običajno strokovnjaki v podobnih okoliščinah (Taylor in Glezen 1996, 173). Podobno navadno malomarnost definira tudi Turk (2002, 327), in sicer kot pomanjkanje primerne skrbnosti pri izvajanju poklicnih nalog, potrebne pazljivosti pri uporabi strokovnosti, znanja in sodb, oblikovanih v podobnih okoliščinah. Trditi je mogoče, da je revizorju lahko očitana navadna malomarnost, če ne ravna dovolj preudarno, pazljivo in strokovno pri izvajanju revizijskih storitev.

Veliko malomarnost Taylor in Glezen (1996, 173) definirata kot skrajšen, očitni ali nepremišljen odmik od standardov primerne skrbnosti in sposobnosti pri opravljanju poklicnih obveznosti. Veliko malomarnost lahko razumemo tudi kot samoumevno prevaro, saj so to dejanja, ki so tako nepremišljena, da revizor ni mogel biti utemeljeno prepričan o poštenosti računovodskih izkazov. Primer takšnega dejanja je na primer pozabljen revidiranje več pomembnih kontov (Taylor in Glezen 1996, 173). Zelo podobno tovrstno malomarnost definira tudi Turk (2002, 801). Pravi, da je velika malomarnost izjemen, očitni in nepremišljen odmik od standardov v zvezi s primerno vestnostjo in sposobnostjo pri izvajanju poklicnih dolžnosti. Če povzamemo, lahko sklepamo, da je revizorju lahko očitana velika malomarnost, kadar pri izvajanju revizijskih storitev ravna pomembno neskladno s pravili stroke.

Prevaro pa avtorji opredeljujejo kot najhujšo obliko neodgovornega ravnanja revizorja. Turk (2002, 553) jo definira kot napačno predstavitev pomembnih dejstev z naklepom zavesti v zmotu tiste, ki se upravičeno zanašajo na to predstavitev in zato trpijo škodo.

Revizorja je mogoče skladno z angloameriškim pravom tožiti za vse oblike neodgovornega ravnanja, vendar ga naročnik ponavadi toži zaradi navadne malomarnosti, saj je ostali dve obliki težje dokazati. Tako se revizorji danes zavedajo, da se je njihova odgovornost za navadno malomarnost razširila tudi na tretje stranke, torej tiste, s katerimi nimajo sovednostnega razmerja, temveč imajo glavno koristnostno ali pa predvideno oziroma predvidljivo razmerje (Taylor in Glezen 1996, 196).

3.3 Sankcije nadzornih organov za neodgovorna ravnanja revizorja

Vsak izvajalec revizijskih storitev, tako revizijska družba kot samostojni pooblaščen revizor, je dolžan spoštovati pravila stroke o obvladovanju kakovosti. Ta namreč zagotavljajo, da je revizijski posel izveden v skladu s strokovnimi in etičnimi načeli, standardi in pravnimi normami. Zagotavljajo torej tudi odgovorno izvajanje revizijskih storitev. Rečemo lahko, da gre za strokovni in javni nadzor nad izvajalci revizijskih storitev (Koletnik 2009, 60).

Strokovni nadzor izvajajo tri skupine. Prvo skupino predstavlja samostojni revizor, ki je v revizijski družbi odgovoren za prevzeti posel. Odgovoren je za kakovost celotnega revizijskega posla. Naslednjo skupino predstavljajo delovna skupina, ki izvaja določen revizijski posel, in tudi veščaki, ki so vanj vključeni. Zadnja skupina pa zajema pristojno strokovno organizacijo, ki v obliki posrednega nadzora, torej pregledovanja ali spremljanja, nadzira izvajalce revizijskih storitev (Koletnik 2009, 60). Nadzorni organ v obliki strokovne organizacije je na podlagi 6. člena ZRev-2 (Uradni list RS, št. 65/2008) v Sloveniji Slovenski inštitut za revizijo (SIR).

Javni nadzor izvajalcev revizije pa predstavljajo posebni nadzorni organi države, ki v imenu uporabnikov oziroma v javnem interesu opravljajo javni nadzor nad revizijsko stroko. Ti organi države so neodvisna telesa oziroma odbori za javni nadzor. V Sloveniji je to na podlagi 6. člena ZRev-2 (Uradni list RS, št. 65/2008) Agencija za javni nadzor nad revidiranjem.

Zakon o revidiranju (ZRev-2; Uradni list RS, št. 65/2008) določa kot nadzorna organa nad revidiranjem v Sloveniji Slovenski inštitut za revizijo in Agencijo za javni nadzor nad revidiranjem. Poleg njunih pristojnosti oziroma nalog pri nadziranju pa določa tudi ukrepe oziroma sankcije v primeru kršitev pravil stroke.

Slovenski inštitut za revizijo

ZRev-2 (Uradni list RS, št. 65/2008) v 9. členu določa naloge in pristojnosti Slovenskega inštituta za revizijo (v nadaljevanju: Inštitut). Tako določa, da je naloga Inštituta med drugim tudi opravljanje nadzora nad kakovostjo dela revizijskih družb, pooblaščenih revizorjev in pooblaščenih ocenjevalcev. Koletnik (2009, 61) v povezavi s tem definira, da mora Inštitut opravljati redne in izredne preglede delovanja izvajalcev revizijske stroke ter spremljati in preverjati poročila izvajalcev nadzora, ki so po predpisih dolžni poročati Inštitutu. Tako Inštitut opravlja nadzor nad kakovostjo revidiranja, k čemer ga zavezuje ZRev-2. Po opravljenih pregledih in ostalih dejavnostih nadzora Inštitut v primeru ugotovljenih kršitev lahko izreče tudi ukrepe. Najprej lahko zahteva odpravo nepravilnosti, nato lahko odredi dodatne ukrepe ali pa celo odvzame dovoljenje za delo (Koletnik 2009, 61).

Agencija za javni nadzor nad revidiranjem

Agencija za javni nadzor nad revidiranjem (v nadaljevanju: Agencija) je bila ustanovljena z ZRev-2 (Uradni list RS, št. 65/2008), delovati pa je začela 1. marca 2009 (Agencija za javni nadzor nad revidiranjem b. l.). Pristojnosti in odgovornost Agencije v javnem nadzoru nad revidiranjem tako določa ZRev-2 (Uradni list RS, št. 65/2008). V 31. členu ZRev-2 je določeno, da ima Agencija nadzor nad spreminjanjem pravil revidiranja in določanjem hierarhije pravil revidiranja, ki niso predpisi, izobraževanjem za pridobitev naziva pooblaščen revizor in stalnim izobraževanjem, izdajo dovoljenj za opravljanje dejavnosti revidiranja ter zagotavljanjem kakovosti revizijskega dela. Poleg tega pa Agencija odloča tudi v postopkih nadzora nad kakovostjo revizijskega dela in izreka ukrepe nadzora. Ukrepi Agencije so navedeni v 53. členu ZRev-2. Agencija lahko izreče štiri različne ukrepe oziroma sankcije v primeru kršitve: odreditev odprave kršitve, opomin, pogojni odvzem dovoljenja in odvzem dovoljenja. V 56. členu ZRev-2 (Uradni list RS, št. 65/2008) navaja, da Agencija izreče revizorju opomin v primeru kršitve pravil revidiranja, vendar le, če niso izpolnjeni pogoji za pogojni odvzem oziroma odvzem dovoljenja. Pogoje za odvzem dovoljenja ZRev-2 (Uradni list RS, št. 65/2008) navaja v 54. členu. Agencija lahko odvzame dovoljenje, če je bilo pridobljeno z navajanjem neresničnih podatkov ali niso bili izpolnjeni pogoji, potrebni za pridobitev dovoljenja. Naslednji razlog za odvzem dovoljenja za opravljanje nalog pooblaščenega revizorja je pravnomočna obsodba za kaznivo dejanje zoper premoženje oziroma gospodarstvo, poleg tega pa kazen še ni izbrisana iz kazenske evidence. Prav tako lahko Agencija odvzame dovoljenje, če revizor krši pravila revidiranja in je posledično zato revizijsko poročilo pomanjkljivo oziroma zavajajoče ali če je revizor kršil dolžnost varovanja zaupnih podatkov. ZRev-2 (Uradni list RS, št. 65/2008) v 55. členu navaja, da Agencija lahko sočasno z odločbo o odvzemu dovoljenja izreče, da se odvzem dovoljenja ne bo izvršil, če revizor ne bo zagrešil nove kršitve v času, ki ga določi Agencija. Ta čas pa ne sme biti krajši od šestih mesecev ali daljši od dveh let. To je t. i. pogojni odvzem dovoljenja. V primeru, da revizor v tem času stori novo kršitev, Agencija prekliče pogojni odvzem dovoljenja in mu odvzame dovoljenje.

Ukrepi strokovnih organizacij, ki izvajajo nadzor nad revidiranjem, se torej nanašajo na odvzem dovoljenja za opravljanje poklicnih nalog. Slovenska zakonodaja določa tudi kazenske globe za kršitve odgovornega ravnanja. V primeru neodgovornega ravnanja so v slovenskem prostoru določene kazni z Zakonom o gospodarskih družbah (ZGD-1; Uradni list RS, št. 42/2006), Zakonom o revidiranju (ZRev-2; Uradni list RS, št. 65/2008), Zakonom o bančništvu (ZBan-1; Uradni list RS, št. 131/2006) in Zakonom o trgu finančnih instrumentov (ZTFI; Uradni list RS, št. 67/2007).

3.4 Kazni za neodgovorno ravnanje revizorja

Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1; Uradni list RS, št. 42/2006) v 57. členu določa, da je revizor odgovoren družbi in delničarjem ali družbenikom družbe za škodo, ki jim jo povzroči s kršitvijo pravil o revidiranju, določenih z Zakon o revidiranju (ZRev-2; Uradni list RS, št. 65/2008). Odgovornost revizorja v Sloveniji je s tem zakonom omejena, in sicer je revizor odgovoren le za škodo do 150.000 evrov, vendar pa ta omejitev ne velja, če je bila škoda povzročena namenoma ali iz hude malomarnosti. V primeru hude malomarnosti je odgovornost revizorja neomejena (ZGD-1; Uradni list RS, št. 42/2006).

Zakon o revidiranju (ZRev-2; Uradni list RS, št. 65/2008) kršitvam in sankcijam pooblaščenega revizorja namenja 164. člen. V tem členu predpisuje globe za kršitve revizorja od 2.100 do 6.300 evrov. Revizor se tako kaznuje, če sestavi poročilo o revidiranju, katerega vsebina je v nasprotju s členoma zakona, ki obravnavata revizorjevo poročilo in revizorjevo mnenje o računovodskih izkazih (ZRev-2, 40. in 41. člen), in če pri sestavi poročila o opravljenih drugih poslih dajanja zagotovil in poslih opravljanja dogovorjenih postopkov ne upošteva pravil revidiranja. Revizor se s takšno globo prav tako kaznuje, če opusti oziroma v nezadostnem obsegu opravi revizijske postopke na pomembnem področju revidiranja in če pripravi pomanjkljivo oziroma zavajajoče mnenje o računovodskih izkazih ali pa je to mnenje napačno zaradi kršenja drugih standardov revidiranja. Z globo od 2.100 do 6.300 evrov pa se revizor kaznuje, če krši varovanje zaupnih podatkov. Nižja globa (od 1.100 do 3.200 evrov) je namenjena kršitvam, ko revizor ne poroča revizijski družbi in Inštitutu skladno z določbami ZRev-2 (Uradni list RS, št. 65/2008).

Zakon o bančništvu – ZBan-1 (Uradni list RS, št. 131/2006) kršitvam revizijske družbe in pooblaščenega revizorja namenja 399. člen. V tem členu zakon določa, da se z globo od 2.500 do 12.000 evrov kaznuje revizor, če ne opravi revizijskega pregleda oziroma ne izdela poročila skladno z dodatnimi pravili o revizijskem pregledu (204. in 211. člen). Revizijski pregled letnega poročila banke in revizorjevo poročilo morata namreč poleg vsebine revidiranja po ZGD-1 (Uradni list RS, št. 42/2006) obsegati tudi razkritja banke (207. člen), značilnosti informacijskega sistema v banki in izpolnjevanje pravil o upravljanju s tveganji v banki.

Zakon o trgu finančnih instrumentov – ZTFI (Uradni list RS, št. 67/2007) sankcije za revizorjeve kršitve določa v 564. členu. Ta pravi, da se z globo od 800 do 4.100 evrov kaznuje revizor, če ne opravi revizijskega pregleda oziroma ne izdela poročila skladno z dodatnimi pravili o revidiranju (211. člen ZBan-1 in 196. člen ZTFI).

Zaradi vse kompleksnejšega delovanja sodobnih družb in vse obsežnejšega področja revizorjeve odgovornosti, se pojavlja vprašanje, kakšno je revizijsko tveganje ter kakšne so oblike njegovega zavarovanja. V nadaljevanju so predstavljeni revizijsko tveganje in oblike njegovega zavarovanja.

4 TVEGANJE IN ZAVAROVANJE REVIZORJEVE ODGOVORNOSTI

4.1 Naravne omejitve in poklicna nezaupljivost

MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) določa, da je revizor odgovoren za pridobitev sprejemljivega zagotovila. Pridobiti mora zadostne revizijske dokaze, da je celota računovodskih izkazov brez pomembno napačne navedbe zaradi prevare ali napake, torej skladno z opredeljenim okvirom računovodskega poročanja. Vendar pa, kot smo že omenili v poglavju 2.2.2, zaradi obstoja naravnih omejitev obstaja tveganje, da nekatere pomembno napačne navedbe ne bodo odkrite kljub pravilno izvedeni reviziji (Slovenski inštitut za revizijo 2009a). Učinki naravnih omejitev, ki jih opisujemo v nadaljevanju, namreč pomembno vplivajo na zmožnost revizorja, da odkrije bistveno napačne navedbe, ki so lahko posledica prevar.

MSR 200 (Slovenski inštitut za revizijo 2009b) deli naravne omejitve revizije glede na njihov izvor. Naravne omejitve namreč lahko izhajajo iz: a) narave računovodskega poročanja, b) narave revizijskih postopkov in c) potrebe po izvedbi revizije v razumnem roku in s sprejemljivimi stroški. Naravne omejitve, ki izhajajo iz narave računovodskega poročanja, temeljijo na subjektivni presoji poslovodstva, kako uporabiti zahteve primernega okvira računovodskega poročanja glede na dejstva in okoliščine organizacije. Pri nekaterih postavkah računovodskih izkazov so namreč vključene subjektivne ocene, kar posledično vodi do neke stopnje negotovosti, ki se odraža v nizu sprejemljivih tolmačenj ali presoj. Naslednja skupina naravnih omejitev, ki jih opisuje MSR 200 (Slovenski inštitut za revizijo 2009b), izhaja iz narave revizijskih postopkov. Temeljijo predvsem na revizorjevi zmožnosti pridobiti revizijske dokaze. Ta zmožnost je namreč praktično in pravno omejena. Omejenost se kaže predvsem v možnosti poslovodstva, da ne priskrbi popolnih informacij, potrebnih za izvajanje revizije. Prav zato revizor kljub izvedbi revizijskih postopkov za pridobitev zagotovila ne more biti prepričan v popolnost informacij. Naslednji dejavnik omejenosti revizorja so dovršeni in skrbno organizirani načini prekrivanja prevare. Prav zato so lahko revizijski postopki zbiranja dokazov neučinkoviti pri odkrivanju namerno napačne navedbe, ki vključuje na primer skrivne dogovore za ponarejanje dokumentacije. Tako revizor verjame v veljavnost revizijskih dokazov, saj namreč ni usposobljen za preverjanje verodostojnosti dokumentov. Omejenost pa se kaže tudi v pomanjkanju zakonskih pooblastil revizorja, saj revizija namreč ni preiskovanje domnevno nepoštenega ravnanja in tako revizor nima določenih pooblastil, ki bi bila morda potrebna (Slovenski inštitut za revizijo 2009b).

Dejavnike omejenosti revizorjeve zmožnosti odkriti prevaro, kot so na primer spretnost krivca, pogostost in obseg prikrojevanja, raven vpletenega skrivnega dogovora in hierarhični položaj vpletenih posameznikov, opredeljuje tudi MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a). Zadnja vrsta naravnih omejitev pa temelji predvsem na tem, da zaradi težavnosti ter časovnega in stroškovnega okvira v praksi ni izvedljivo pregledati vsake informacije ali

izčrpno zasledovati vsake zadeve ob predpostavki, da je ta napačna ali lažna, dokler se ne dokaže nasprotno (Slovenski inštitut za revizijo 2009b).

Naravne omejitve revizije definira tudi Turk (2002, 425), in sicer kot omejitve pri reviziji, ki jo povzroči naročnik ali okoliščine in se nanaša na področje in trajanje dela, nemožnost pridobitve dovolj ustreznih dokazov ali neustreznost poslovnih knjig. Posledica tega pa se odraža v pridržku ali zavrnitvi mnenja.

Prav zaradi obstoja naravnih omejitev se lahko pozneje odkrijejo pomembno napačne navedbe v računovodskih izkazih. Toda poznejše odkritje samo po sebi ne nakazuje, da je revizor storil napako, na primer, da ni pridobil sprejemljivega zagotovila, ni ustrezno načrtoval, izvajal ali presojal v revizijskem postopku, ni strokovno sposoben in dovolj skrben ali da ni upošteval pravil stroke. Skladnost revizorjevega dela s pravili stroke se nato ugotavlja na podlagi ustreznosti opravljenih revizijskih postopkov v danih okoliščinah in primernosti revizorjevega poročila, zasnovanega na izsledkih teh postopkov (Duhovnik 2005, 45).

Revizor mora zato zaradi obstoja naravnih omejitev ves čas v procesu revizije ohranjati poklicno nezaupljivost. MSR 200 (Slovenski inštitut za revizijo 2009b) jo definira kot odnos, ki vključuje preiskovalno razmišljanje, pozorno na razmere, ki bi utegnile kazati možno napačno navedbo zaradi napake ali prevare, in kritično presojo dokazov. Tako ohranjanje poklicne nezaupljivosti zahteva nenehen dvom o morebitnem obstoju pomembno napačnih navedb zaradi prevare, na katerega lahko opozarjajo pridobljene informacije in revizijski dokazi (Slovenski inštitut za revizijo 2009a). Poklicna nezaupljivost vključuje pozornost na revizijske dokaze in informacije, ki so v nasprotju z drugimi dokazi in informacijami, ter na razmere in okoliščine, ki lahko kažejo na možno prevaro in zaradi katerih bodo verjetno potrebni dodatni revizijski postopki. Revizor mora ves čas revizijskega postopka ohranjati poklicno nezaupljivost kljub preteklim izkušnjam z organizacijo. Čeprav ni mogoče od revizorja pričakovati, da bo v celoti prezrl predhodne izkušnje, pa ga kljub temu njegovo prepričanje o poštenosti posloводства ne odvezuje stalne poklicne nezaupljivosti pri pridobivanju sprejemljivega zagotovila oziroma revizijskih dokazov (Slovenski inštitut za revizijo 2009b).

Revizor v procesu revizije presoja zanesljivost informacije kot revizijskega dokaza. V primeru, da revizor nima razlogov za dvome, praviloma sprejme računovodske izkaze in druge dokumente kot pristne. V nasprotnem primeru, torej, če se pojavi dvom o pristnosti dokumentov, mora revizor raziskovati dalje. Tako nadaljuje z iskanjem potrditve pri tretji osebi ali najame strokovnjaka za presojanje pristnosti listin (Duhovnik 2005, 46).

4.2 Revizijsko tveganje

Zaradi pravkar opisanih naravnih omejitev, ki so prisotne pri revizijskem postopku, obstaja tveganje, da nekatere pomembno napačne navedbe ne bodo odkrite kljub pravilno izvedeni reviziji. Revizor pridobiva v procesu revizije revizijske dokaze, na podlagi katerih določi sprejemljivo zagotovilo, ki mu omogoča podati mnenje, ali so računovodski izkazi pripravljeni skladno s primernim okvirom računovodskega poročanja. Vendar pa kljub temu prav zaradi naravnih omejitev obstaja tveganje, da bo revizijsko mnenje napačno. To je t. i. revizijsko tveganje (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Revizijsko tveganje MSR 200 (Slovenski inštitut za revizijo 2009b) definira kot tveganje, da bo revizor izrazil neprimerno mnenje, kadar so računovodski izkazi pomembno napačni. Tudi drugi avtorji revizijsko tveganje definirajo zelo podobno. Turk (2002, 649) ga opredeljuje kot tveganje, da bo revizor nevede napačno oblikoval svoje mnenje o računovodskih izkazih, ki so bistveno napačni. Taylor in Glezen (1996, 235) ga definirata kot tveganje, da revizor nevede opusti ustrezno prilagoditev svojega mnenja o računovodskih izkazih, ki vsebujejo pomembno napačne navedbe.

4.2.1 Vrste revizijskih tveganj

V procesu revidiranja računovodskih izkazov se revizorji soočajo z različnimi tveganji. MSR 200 (Slovenski inštitut za revizijo 2009b) pravi, da je revizijsko tveganje odvisno od tveganja pomembno napačne navedbe in tveganja pri odkrivanju. Koletnik in Kolar (2009, 288) pa navajata, da je revizijsko tveganje odvisno od tveganja pri nastajanju nepravilnosti in tveganja pri odkrivanju nepravilnosti. Za tveganje pomembno napačnih navedb MSR 200 (Slovenski inštitut za revizijo 2009b) navaja, da lahko obstaja na dveh ravneh. Prva raven je raven celotnih računovodskih izkazov, druga pa raven uradne trditve za vrsto transakcije, salde na kontih in razkritja. Za tovrstna tveganja na ravni celotnih računovodskih izkazov velja, da vplivajo na računovodske izkaze kot celoto in posledično tudi na uradne trditve. Tveganja na ravni uradne trditve pa so pomembna za določitev potrebnih revizijskih postopkov za pridobitev ustreznih revizijskih dokazov. Na podlagi tovrstnih tveganj se namreč določijo vrsta, čas in obseg revizijskih postopkov. To tveganje sestavljata dve sestavini, in sicer tveganje pri delovanju in tveganje pri kontroliranju. To sta tveganji organizacije, torej obstajata neodvisno od revizije računovodskih izkazov (Slovenski inštitut za revizijo 2009b).

Tveganje pri delovanju

Tveganje pri delovanju Taylor in Glezen (1996, 238) definirata kot »neizogibno dovzetnost salda na kontu ali uradne trditve o saldu na kontu za pomembno napačne navedbe«. Zelo podobno ga opredeljujeta tudi Koletnik in Kolar (2008, 288), in sicer kot dovzetnost salda na kontu ali vrste poslov za napačno navedbo, ki je lahko, posamezno ali v povezavi z drugimi

napačnimi navedbami, pomembna. Pri ocenjevanju tega tveganja se moramo zavedati, da je to tveganje na nekaterih saldih večje kot na drugih. Tako so na primer zapleteni izračuni zaloge dovetnejši za napačne navedbe kot pa vnaprej plačano zavarovanje. Večja verjetnost je, da bodo ukradena denarna sredstva kot pa zgradbe in zemljišča (Taylor in Glezen 1996, 238). Na tveganje pri delovanju pa lahko vplivajo tudi poslovna tveganja, ki jih povzročajo zunanje okoliščine poslovanja. Tako je večja verjetnost precenjene zaloge izdelka, ki je zastarel. Med dejavniki, ki vplivajo na tveganje pri delovanju, pa lahko štejemo tudi stanje v panogi, na primer zaton panoge, kjer je prisotno veliko število propadlih podjetij (Slovenski inštitut za revizijo 2009b). Kot smo že omenili, je to tveganje organizacije, zato poslovodstvo organizacije to tveganje obvladuje z notranjimi računovodskimi in splošnimi kontrolami (Koletnik in Kolar 2008, 288).

Tveganje pri kontroliranju

Koletnik in Kolar (2008, 290) tovrstno tveganje opredelujeta kot tveganje, da ureditvi računovodenja in notranjega kontroliranja ne bosta pravočasno odkrili ter preprečili napačnih navedb, ki se morebiti pojavijo na posameznih saldih ali vrsti poslov in so lahko, posamezno ali v povezavi z drugimi napačnimi navedbami, pomembne. Tudi to tveganje je tveganje organizacije. Vsaka organizacija vključuje v svoje poslovanje tudi kontrole za preprečevanje in odkrivanje napak. To lahko poteka na primer v obliki dvojnega podpisovanja čekov ali temeljitih kontrol pri štetju (Taylor in Glezen 1996, 238–239). Tovrstno tveganje je odvisno od uspešnosti poslovodstva pri vzpostavljanju in izvajanju notranjega kontroliranja. Vendar, ne glede na to, kako uspešno je notranje kontroliranje pri odkrivanju pomembno napačnih navedb, tveganja pri kontroliranju ne more izničiti, temveč ga lahko le zmanjša. Temu je tako zaradi obstoja naravnih omejitev kontroliranja. Mednje sodita na primer možnost človeške zmote ali izognitev notranjim kontrolam s sodelovanjem poslovodstva (Slovenski inštitut za revizijo 2009b). Revizor lahko to tveganje ocenjuje: a) visoko, b) srednje ali c) nizko, temu pa posledično prilagodi svojo revizijsko strategijo. Če se revizor pri reviziji opre na računovodske izkaze in delovanje notranjih kontrol, potem bo tveganje ocenil kot nizko. V nasprotnem primeru pa revizor lahko poveča preizkus in ponovno oceni tveganje ali pa ostane pri srednji oziroma visoki oceni tveganja (Koletnik in Kolar 2008, 290).

Tveganje pri odkrivanju

Taylor in Glezen (1996, 239) tveganje pri odkrivanju definirata kot tveganje, da revizor ne bo odkril pomembno napačne navedbe salda na kontu ali uradne trditve o saldu na kontu. Revizorjevi postopki namreč lahko pripeljejo do sklepa, da v računovodskih izkazih ni pomembno napačne trditve, dejansko pa je prisotna. Na tovrstno tveganje lahko vpliva zunanji revizor, saj je tveganje povezano z izbranimi revizorjevimi postopki. Tako na oceno tega tveganja vplivajo ustrezno načrtovanje revizije, pravilna dodelitev osebja v delovno

skupino, uporaba poklicne nezaupljivosti in nadziranje ter pregled opravljenega revizijskega dela (Slovenski inštitut za revizijo 2009b). Prav tako na oceno tveganja pri odkrivanju lahko vpliva tudi uporaba metode vzorčenja. Napačna uporaba metode vzorčenja lahko pripelje do uporabe napačnega revizijskega postopka ali pa do napačne razlage izsledkov revizije. Po drugi strani pa se z uporabo vzorčenja tveganje prav tako ne izniči, saj so prisotne negotovosti, ki jih ni mogoče odpraviti, lahko pa se obvladujejo (Taylor in Glezen 1996, 240). Tveganja pri odkrivanju torej ni mogoče izničiti, MSR 200 (Slovenski inštitut za revizijo 2009b) pa revizorja zavezuje, da revizijsko tveganje zmanjša na sprejemljivo nizko raven. Tveganje pri odkrivanju prevar je bistveno večje kot pa tveganje pri odkrivanju napak. Prevara napreč vključuje načine prekrivanja, ki so ponekod skrbno organizirani. Tveganje pa lahko povečuje tudi skrivno dogovarjanje in sodelovanje posloводства (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Med tveganjem pri nastajanju napak oziroma tveganjem pomembno napačne navedbe in tveganjem pri odkrivanju napak oziroma nepravilnosti je prisotno obratno sorazmerje. To pomeni, da kadar sta oceni tveganja pri delovanju in kontroliranju visoki, mora revizor boljše in v večjem obsegu preveriti računovodske podatke. Obratno sorazmerje je razvidno tudi iz modela revizijskega tveganja,¹ ki je prikazan v nadaljevanju (Koletnik in Kolar 2008, 290–291): $AR = (IR \times CR) \times DR$; $DR = AR / (IR \times CR)$.

4.2.2 Postopki ocenjevanja tveganj

Dva od revizorjevih ciljev, ki jih opredeljuje MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a), se nanašata na ocenjevanje tveganj pomembno napačne navedbe zaradi prevare. Prvi cilj se nanaša na prepoznavanje in ocenitev tveganj, drugi pa na pridobitev zadostnih in ustreznih revizijskih dokazov o ocenjenih tveganjih. MSR 315 (Slovenski inštitut za revizijo 2009č) zahteva od revizorja, da opravi postopke ocenjevanja tveganja z namenom poznavanja organizacije in njenega okolja, vključno z notranjim kontroliranjem. Pri opredeljevanju tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare pa opravi postopke, kot so: a) poizvedovanje pri poslovodstvu, pristojnih za upravljanje in drugih, b) presojanje dejavnikov tveganja prevare, c) ocenjevanje neobičajnih in nepričakovanih povezav ter d) ocenjevanje drugih informacij (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Poizvedovanje pri poslovodstvu, pristojnih za upravljanje in drugih

Poslovodstvo je odgovorno za pripravo računovodskih izkazov in notranje kontroliranje. Prav zato revizor poizveduje pri poslovodstvu o poslovodski oceni tveganja prevar in primernosti kontrol za njihovo odkrivanje in preprečevanje. Vrsta, obseg in pogostost ocenjevanja

---

¹ Celotno revizijsko tveganje (AR), tveganje pri delovanju (IR), tveganje pri kontroliranju (CR), tveganje pri odkrivanju napak (DR).

tovrstnega tveganja posloводства se namreč razlikujejo med organizacijami. V nekaterih organizacijah izvajajo notranje kontroliranje zelo pogosto in podrobno, drugje pa redko in površno. Zato je takšno poizvedovanje zelo pomembno za revizorjevo poznavanje organizacijskega okolja kontroliranja (Slovenski inštitut za revizijo 2009a). Za uspešno izvedeno revizijo pa je pomembno tudi revizorjevo poznavanje ureditve notranjega kontroliranja, torej postopkov posloводства za prepoznavanje in odzivanje na tveganja prevar. Posloводство namreč presodi o vrsti in obsegu kontrolnih postopkov ter o vrsti in obsegu tveganja, ki ga je pripravljeno dopustiti. S takšnim poizvedovanjem revizor lahko spozna, če se je organizacija zavestno odločila sprejeti tveganje pomembno napačnih navedb. Za revizorja pa je prav tako pomembno poznavanje posloводства o prevarah, ki so že prizadele organizacijo, in o sumih prevar, ki se preiskujejo. S tem se revizor seznani z morebitnimi slabostmi notranjega kontroliranja ali pa potrdi njegovo uspešnost (Duhovnik 2005, 48). Revizorjevo poizvedovanje pri poslovodu lahko poda koristne in pomembne informacije o tveganjih pomembno napačnih navedb, vendar le v primeru prevar zaposlenih. V nasprotnem primeru, torej, ko gre za poslovodske prevare, pa so informacije, pridobljene na takšen način, lahko nekoristne. Zato je priporočljivo poizvedovanje tudi pri drugih v organizaciji, saj lahko revizor na tak način pridobi informacije, ki jih sicer ne bi (Slovenski inštitut za revizijo 2009a). Revizor tako lahko poizveduje pri (Duhovnik 2005, 48):

- zaposlenih, ki niso neposredno vključeni v računovodsko poročanje,
- zaposlenih z različnim obsegom pooblastil,
- zaposlenih, ki sodelujejo pri neobičajnih poslih, in tistih, ki jih nadzirajo,
- pravnih svetovalcih podjetja,
- osebah, ki skrbijo za uveljavljanje etičnih načel v podjetju,
- osebah, ki so odgovorne za obravnavanje nepravilnosti.

Revizor lahko informacije pridobi tudi od notranjega revizorja. Tako lahko poizveduje o morebitnih postopkih notranjih revizorjev zaradi odkrivanja prevar in odzivu posloводства na takšne postopke. Revizor pa mora svoje poizvedovanje nadaljevati tudi pri pristojnih za upravljanje. Ti namreč nadzirajo sisteme organizacije za spremljanje tveganja, računovodskega kontroliranja in usklajenosti z zakoni. Poznavanje njihovega načina nadziranja lahko prikazuje dovezetnost organizacije za poslovodske prevare, ustreznost notranjega kontroliranja in sposobnost ter neoporečnost posloводства (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Presojanje dejavnikov tveganja prevare

Ko revizor s poizvedovanjem pridobi potrebne informacije, mora preučiti, ali je v njih prisoten eden ali več dejavnikov tveganja prevare. Kot že omenjeno, prevara vsebuje tudi način prekrivanja. Kljub temu revizor lahko prepozna dogodke ali okoliščine, ki predstavljajo spodbudo, priložnost ali pritisk za zagrešitev prevare. To so t. i. dejavniki tveganja prevare. Ti

dejavniki se odražajo na primer v potrebi po izpolnjevanju pričakovanj tretjih strank za pridobitev dodatnega lastniškega financiranja, kar predstavlja pritisk za zagrešitev prevare, v odobravanju pomembnih nagrad, kar ustvarja spodbudo, ali pa v neučinkovitem okolju kontroliranja, ki predstavlja priložnost za zagrešitev prevare (Slovenski inštitut za revizijo 2009a). Duhovnikova (2005) opozarja, da ni nujno, da ti dejavniki nakazujejo prevaro, vendar so pogosti v primerih, kjer je prišlo do prevare. Prav tako jih revizor ne more razvrstiti po pomembnosti ali pa jih povezati v uspešen model napovedovanja, saj je pomembnost dejavnikov v vsaki organizaciji različna. V nekaterih organizacijah so tako prisotni dejavniki te vrste, vendar pa okoliščine ne povzročajo tveganja pomembno napačnih navedb. Prav zato mora biti v procesu ugotavljanja prisotnosti dejavnika prevare prisotna strokovna presoja revizorja (Duhovnik 2005, 50). MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) opozarja, da tudi velikost in zapletenost organizacije ter druge lastniške značilnosti pomembno vplivajo na upoštevanje ustreznih dejavnikov tveganja prevare. Pri velikih organizacijah se tako pojavljajo nekateri dejavniki, ki že na splošno ovirajo napačno ravnanje posloводства, na primer učinkovit nadzor pristojnih za upravljanje, učinkovita notranja revizija ali pa obstoj pisnega kodeksa ravnanja. Pri majhnih organizacijah so nekatere od teh proučitev manj primerne. V majhni organizaciji namreč ni nujno, da imajo na primer pisni kodeks ravnanja, temveč namesto tega lahko razvijejo kulturo, ki poudarja neoporečnost in etično ravnanje z zgledom posloводства. Tako šibke formalne kontrole v majhni organizaciji še ne nakazujejo na pomanjkanje poslovodskih pojasnil glede notranjega kontroliranja in računovodskega poročanja. Po drugi strani pa prav pomanjkanje formalnih kontrol lahko predstavlja priložnost za izognitev kontrolam (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Ocenjevanje neobičajnih in nenavadnih povezav

V procesu ocenjevanja tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare mora revizor oceniti možnost obstoja neobičajnih in nenavadnih povezav. Revizor na podlagi razumevanja in spoznavanja poslovanja podjetja lahko pričakuje določene povezave. Kadar se njegova pričakovanja močno razlikujejo od dokumentiranih zneskov in njihovih povezav, revizor presoja te razlike in s tem ocenjuje tveganje napačne navedbe zaradi prevare (Duhovnik 2005, 50).

Ocenjevanje drugih informacij

Za revizorjevo ocenjevanje tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare je poleg informacij, pridobljenih z analitičnimi postopki, pomembno tudi upoštevanje drugih informacij o organizaciji in njenem okolju. Informacije, pridobljene s sprejemanjem in ohranjanjem naročnika, lahko namreč v povezavi z revizorjevimi izkušnjami pomembno vplivajo na postopek prepoznavanja tveganja in njegovega ocenjevanja (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

4.2.3 Odzivi na ocenjeno tveganje

Analitičnim postopkom ocenjevanja tveganja sledijo revizorjevi ustrezni odzivi na oceno. Ti se kažejo na primer v povečani pazljivosti pri izbiranju vrste in obsega dokumentacije za preiskavo ali pa v povečani potrebi po podprtih pojasnilih in predstavitev posloводства. Prav tako pa obsega vključevanje strokovnjakov s posebnimi izkušnjami in znanjem (na primer strokovnjaki za informacijsko tehnologijo ali forenzični strokovnjaki) ter ocenjevanje računovodskih usmeritev organizacije, še posebej tistih, ki nakazujejo na prevarantsko računovodsko poročanje. Poleg tega pa določanje odzivov obsega tudi vključevanje elementa nepredvidljivosti (na primer izvajanje revizije na različnih lokacijah brez predhodne najave). Kot smo že omenili, je ta element pomemben predvsem takrat, ko so posamezniki v organizaciji seznanjeni z običajnimi revizijskimi postopki (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Glede na ocenjena tveganja revizor spremeni vrste, čas in obseg nadaljnjih revizijskih postopkov, da ustrezajo ocenjenim tveganjem. To lahko obsega zamenjavo fizičnega pregledovanja in opazovanja z uporabo računalniško podprtih revizijskih metod, spreminjanje časa postopkov preizkušanja podatkov ali pa povečanje velikosti vzorca in podrobnejše analitične postopke (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Tveganje, povezano s poslovodskim izogibanjem kontrolam, je prisotno v vseh organizacijah, vendar je raven tega tveganja različna. Posloводство ima zaradi možnosti prikrojevanja računovodskih izkazov namreč edinstven položaj za zagrešitev prevare. Tako se lahko izogne notranjim kontrolam, ki se navidezno zdijo uspešne. Zaradi nepredvidljivosti načina izogibanja kontrolam je tako tveganje bistveno (Slovenski inštitut za revizijo 2009a). Revizor mora zaradi prisotnosti tega tveganja izvesti primerne revizijske postopke ne glede na oceno tveganja. Primerni revizijski postopki so na primer preverjanje ustreznosti knjiženja v glavno knjigo in računovodskih ocen. Tako revizor poizveduje pri posameznikih, ki so vključeni v postopek računovodskega poročanja, izbere zapise v dnevnik in druge prilagoditve, opravljene ob koncu poročevalnega obdobja, in preveri morebitno pristranskost računovodskih ocen, ki predstavljajo tveganje pomembno napačne navedbe zaradi prevare (Slovenski inštitut za revizijo 2009a; Duhovnik 2005).

Revizor se lahko zaradi napačne navedbe zaradi prevare srečuje z izjemnimi okoliščinami, ki vzbujajo dvom v njegovo zmožnost nadaljevanja izvajanja revizije. Te okoliščine lahko predstavljajo zavrnitev nujnih ukrepov zaradi prevare v organizaciji, bistveno tveganje pomembne in prodorne prevare ali resni pomisleki revizorja o sposobnosti in neoporečnosti posloводства ali pristojnih za upravljanje. V teh primerih revizor prouči svojo strokovno in zakonsko odgovornost v danih okoliščinah, vključno z odgovornostjo poročanja naročniku ali regulativnim organom. Prav tako razmisli o možnosti umika iz posla in v primeru umika opravi razgovor o svojem umiku z ustreznim poslovodstvom in s pristojnim za upravljanje ter ugotovi odgovornost poročanja naročniku revizije ali regulativnim organom (Slovenski

inštitut za revizijo 2009a). Revizor se s sprejetjem naloge zaveže, da bo delo opravil odgovorno, v nasprotnem primeru pa so zanj predpisane kazni, ki so v diplomski nalogi navedene v predhodnem poglavju.

4.3 Zavarovanje revizijskega tveganja

Zavarovanje odgovornosti revizorja oziroma revizijske družbe v osnovi opredeljuje ZRev-2 (Uradni list RS, št. 65/2008). Ta v 67. členu pravi, da mora revizijska družba zavarovati svojo odgovornost za škodo, ki jo s kršitvijo pogodbe o revidiranju ali pravil revidiranja povzroči pravni osebi, pri kateri je opravila revidiranje, oziroma tretji osebi. Dalje navaja, da mora biti zavarovalna vsota za posamezen zavarovalni primer v poslovnem letu najmanj enaka višjemu pogoju: najvišja cena za storitve revidiranja na podlagi posamezne pogodbe o revidiranju, pomnožena s 15, ali seštevek cen za storitve revidiranja na podlagi vseh pogodb o revidiranju, pomnožen z 2,5. Tudi Cosserat (2004, 123) navaja, da naj bi se zgornja meja revizorjeve odgovornosti zakonsko oblikovala kot mnogokratnik vrednosti pogodbe o revidiranju. Tako oblikovana zgornja meja bi uvedla neposredno soodvisnost med naravo in obsegom revizijskih storitev ter obsegom revizorjeve odgovornosti. Sorazmerna odgovornost revizorja se tako opredeli sorazmerno z revizorjevo dejansko ravno odgovornosti.

Na področju zakonsko obveznega zavarovanja revizijskih storitev obstajajo na območju EU velike razlike. Raziskava, narejena leta 2006 na podatkih tedanjih članic, ugotavlja, da med članicami EU zakonsko obveznega zavarovanja ne zahtevajo le Finska, Nizozemska in Slovaška. Na Finskem revizorji ščitijo svoje delo s prostovoljnim zavarovanjem, ki ga zagotavlja lokalni inštitut, na Nizozemskem zavarovanje revizijskih storitev nudi strokovna organizacija, vendar ni obvezno, na Slovaškem pa zavarovanje ni predpisano in ga tudi ne nudi nobena organizacija. V ostalih članicah pa višino zavarovanja predpisuje zakon ali strokovna organizacija. Slednja višino zavarovanja predpisuje le v Belgiji, Cipru, Irski in Luksemburgu (London Economics 2006, 94–96).

Tveganje revizijske odgovornosti in njeno zavarovanje sta v času gospodarske krize postali pereči tematici. Komisija Evropske skupnosti (2008a) ugotavlja, da je tveganje revizorjev v povezavi z njihovo odgovornostjo v EU visoko. Na trgu je namreč prisotna čedalje večja nestanovitnost tržne kapitalizacije podjetij, nasprotno pa se zavarovalniško kritje za tovrstna tveganja vedno bolj omejuje. Zaradi možnosti velikih izgub kot posledice visokih terjatev v povezi z odgovornostjo zavarovalniški trg popolnega kritja poklicne odgovornosti ne ponuja. Problematika pa se pojavlja tudi zaradi neomejene solidarne odgovornosti revizorja za podjetje, v katerem opravlja revizijo. Tako ob kršitvah gospodarskih družb velikokrat za odškodnino terjajo prav njega, čeprav ni odgovoren za kršitve družbe. Poslovni neuspeh se namreč enači z revizijskim, čeprav temu ni tako. Poslovni neuspeh odraža nesposobnost ali neučinkovitost delovanja posloводства, revizijski neuspeh pa neustrezno opravljeno revizijo (Komisija Evropske skupnosti 2008a).

Komisija Evropske skupnosti poleg ugotovitve, da so revizorji pri izvajanju svojih storitev izpostavljeni visokemu tveganju odgovornosti, zavarovalniško kritje pa je vedno bolj omejeno, ugotavlja tudi povezavo med zavarovanjem revizorjeve odgovornosti in strukturo revizijskega trga. Ugotavlja (2010) namreč, da so zaradi omejenega zavarovanja štiri največje revizijske hiše dodatno izpostavljene tveganju revizijske odgovornosti. Posledično lahko previsoke terjatve do revizijske družbe pripeljejo tudi do izbrisa katere od omenjenih družb s trga revizijskih storitev (na primer družba Arthur Andersen). Propad katere od največjih štiri revizijskih hiš bi pomenil moten dostop do revidiranih finančnih informacij o globalnih podjetjih in, kar je še pomembnejše, omajano zaupanje vlagateljev, kar bi posledično vplivalo na stabilnost celotnega finančnega sistema (Komisija Evropske skupnosti 2010).

Tudi Cosserat (2004, 121) ugotavlja, da trenutno neravnotežje med tveganjem in odgovornostjo revizorja ogroža javni interes. Pravi namreč, da bodo revizijske družbe začele zavračati naročnike iz tveganih panog, kot so na primer finančne institucije in podjetja, ki se ukvarjajo z visoko tehnologijo. To bi lahko postal problem, saj so v teh panogah temeljite revizije najbolj potrebne, poleg tega pa bi zavrnitev revizije v teh primerih lahko ovirala razvoj ključnih trgov. Naslednja problema, ki se lahko pojavita, sta tudi nepripravljenost revizijske stroke za prevzemanje novih odgovornosti, na primer v povezavi z elektronskim izmenjevanjem informacij, ali pa sorazmerno povečanje stroškov revizije z naraščajočim tveganjem. V končni fazi problem lahko predstavlja tudi upad privlačnosti revizijskega poklica med mladimi (Cosserat 2004, 121).

Revizijske družbe obvladujejo tveganje revizorjeve odgovornosti z dvoslojnim načinom, ki vsebuje izvedbo močnega upravljanja tveganja in zavarovanja. Znotraj družbe tako razvijejo procese upravljanja tveganja, kot so na primer revizijski postopki za sprejemanje in pregled stranke. S tem revizijske družbe periodično ocenijo tveganja, ki jih stranka prinaša. Rezultata teh procesov, ki so jih revizijske družbe zaostriale po primeru Enron, sta upad sprejemanja novih strank in prekinjanje sodelovanja z obstoječimi strankami. Z upoštevanjem teh procesov so štiri največje revizorske družbe in nekatere srednje velike nakazale zavrnitev strank z določenega seznama podjetij ali pa prekinitev že obstoječega sodelovanja z njimi. Revizijske družbe si tako zagotovijo zavarovanje odgovornosti družbe kot celote in s tem ščitijo svojo celotno dejavnost, ne samo posamezne revizijske storitve. Prav tako pa uvajajo v svoje poslovanje tudi programe zavarovanja, ki zagotavljajo delno zaščito poklicne odgovornosti, del odgovornosti pa prevzamejo nase, saj zavarovalniški trg ne ponuja celotnega kritja (London Economics 2006, 91).

Ključne ugotovitve analize London Economics (2006) o zavarovanju revizorjeve odgovornosti so torej:

- Srednje velike revizijske družbe se pri vstopu na mednarodni trg ponudbe revizijskih storitev srečujejo s številnimi ovirami in med njimi sta tudi neomejena odgovornost ter njeno zelo omejeno zavarovanje.

- Obseg zavarovanja odgovornosti revizorja, ki ga ponuja zavarovalniški trg, se je v zadnjih letih močno zmanjšal, kar se odraža tudi v redkih okoliščinah, kjer je zavarovanje sploh učinkovito.
- Omejitev revizorjeve odgovornosti bi zmanjšala tveganje stečaja ene od največjih revizijskih družb, ki bi vplival na širšo ekonomijo.

4.4 Omejitve revizorjeve odgovornosti

Komisija Evropskih skupnosti (2008b) (v nadaljevanju: Komisija) je ugotovila, da so tveganja revizijskih podjetij v zvezi z odgovornostjo v EU previsoka. Na tovrstna tveganja vpliva tudi solidarna odgovornost revizorja s podjetjem, v katerem je bila revizija opravljena. Ta tveganja pa skupaj s pomanjkljivim zavarovalniškim kritjem lahko v trenutni strukturi revizijskega trga odvrnejo srednje in manjše revizijske družbe od opravljanja revizijskih storitev v javnih delniških družbah. Manjše revizijske družbe namreč na evropskih kapitalskih trgih verjetno ne predstavljajo večje alternative štirim največjim revizijskim mrežam, saj te obvladujejo več kot 80-odstotni tržni delež revizije javnih delniških družb. Za reševanje strukturnih ovir Komisija spodbuja države članice k uvedbi omejevanja odgovornosti v svoje nacionalne ureditve odgovornosti in navaja možne rešitve na ravni EU (Komisija Evropskih skupnosti 2008b).

Prva možnost je, da ni ukrepa na ravni EU. Ta možnost ni najboljša, saj je, kot dokazujejo različne študije (na primer London Economics 2006), odgovornost revizorja previsoka. Tako so potrebne korenite spremembe. Malo verjetno je, da se bo večina članic brez signala EU sama po sebi odločila za omejevanje odgovornosti, saj je na državni ravni ta problem do sedaj obravnavala le peščica članic. Naslednja možnost, ki jo Komisija Evropskih skupnosti (2008b) predlaga, je, da se od vlagateljev ali podjetij zahteva plačilo zavarovanja tveganj revizorjev v zvezi z odgovornostjo. Tudi ta možnost ni najboljša, saj je zaradi nestanovitnosti tveganj v zvezi z odgovornostjo težko izvedljiva. Prav tako pa predstavlja možnost moralnih tveganj znotraj revizijskega poklica, saj revizorjem za tovrstna tveganja ne bi bilo treba plačevati. Tretjo možnost predstavlja omejitev izpostavljenosti revizorjev tveganju z odstranitvijo nekaterih tveganih nalog revizijske dejavnosti na podlagi mednarodnih standardov. To je t. i. varen pristan. Vendar tudi ta možnost ni najboljša, saj bi se tako revizorji prizadevali za delo znotraj meja takšnih »varnih pristanov«. Naslednja možnost je uskladiti ureditve odgovornosti na podlagi zgornje meje na ravni držav članic. Uresničitev te možnosti zahteva oblikovanje direktive. Tako bi bilo mogoče natančneje napovedati izpostavljenost tveganju, prav tako pa bi se izboljšalo zavarovalniško kritje za revizorje, saj bi bil obseg možnih terjatev omejen. Z določitvijo zgornje meje bi se zmanjšale razlike med ureditvami odgovornosti v EU in potencialno povečale naložbe v srednje velika revizijska podjetja. Peta možnost Komisije je uskladiti ureditve odgovornosti na podlagi sorazmerne odgovornosti. Posledično bi bila revizijska podjetja odgovorna samo za škodo, ki bi jo sama povzročila. Tudi pri tej možnosti bi bilo treba oblikovati direktivo. Pomanjkljivost te

možnosti je v tem, da sorazmerna odgovornost mogoče ne bi zadostovala za zavarovanje pred presežnimi terjatvami, saj se z njo obseg teh terjatev ne omeji v celoti. Zadnja možnost pa je opredeliti cilje omejevanja odgovornosti, vendar ne tudi metode omejevanja. Tako bi članice same določile način izvajanja glede na svoje nacionalne okoliščine in posledično bi se vzpostavila konvergenca. S tem pa bi tudi dosegli enake konkurenčne pogoje za revizijska podjetja. Za to možnost bi ustrezalo tudi priporočilo namesto direktive (Komisija Evropskih skupnosti, 2008b).

O najboljši možnosti ni bilo skupnega mnenja. Ker je v času dokumenta izvajala omejeno odgovornost le peščica držav članic, vendar na različne načine, se je Komisija odločila za zadnjo možnost. Oblikovanje direktive bi bilo po mnenju Komisije nesprejemljivo. Zato se je odločila začeti s priporočilom in upa, da bo večje število držav članic temu priporočilu sledilo, kar bi posledično vzpostavilo konvergenco znotraj EU. Ustrezna rešitev je torej kratko priporočilo na podlagi načel zadnje od obravnavanih možnosti (Komisija Evropskih skupnosti, 2008b).

Tako je 5. junija 2008 Komisija izdala priporočilo o omejevanju civilne odgovornosti zakonitih revizorjev in revizijskih podjetij. S tem priporočilom zavezuje države članice, da sprejmejo ukrepe za omejevanje odgovornosti. Priporočilo se nanaša samo na civilno odgovornost tistih revizorjev in revizijskih podjetij, ki izvajajo obvezne revizije konsolidiranih ali letnih računovodskih izkazov podjetja, registriranega v državi članici, s sprejetimi vrednostnimi papirji v trgovanje na reguliranem trgu države članice. Komisija je v priporočilu navedla tudi metode omejevanja odgovornosti. Ti so (Komisija Evropskih skupnosti, 2008a):

- določitev najvišjega denarnega zneska ali enačbe za izračun takšnega zneska,
- oblikovanje niza načel, na podlagi katerih so zakoniti revizorji ali revizijska podjetja odgovorni samo za dejanski prispevek k izgubi, ki jo je utrpel upravičenec (v skladu s tem niso solidarno odgovorni z drugimi kršilci),
- opredelitev določbe, na podlagi katere je mogoče omejitev odgovornosti določiti v sporazumu.

V Sloveniji so omejitve odgovornosti revizorja veljale že pred izdajo priporočila Komisije in so določene v ZGD-1, ZRev-2, ZBan-1 in ZTFI. Torej bo morala država sprejeti ukrepe na področju preostalih dveh metod.

Odločitev Komisije Evropskih skupnosti, da dovoli posameznim državam članicam izbirati med številnimi metodami omejevanja odgovornosti, je povzročila prenos razprav o omejitvi odgovornosti z državne ravni na mednarodno raven znotraj EU. Namesto reševanja problematike se je EU umaknila v ozadje in prepustila reševanje posamezni državi članici, čeprav bi morala intenzivnejše ukrepati. Najvidnejša posledica tega se lahko odraža v številnih razpravah, kar pomeni, da je reforma na področju omejevanja odgovornosti še vedno

nerešena. Tako razvijanje te reforme ostaja predmet študij (Samsonova 2010). A kljub temu želi Komisija v tej razpravi prevzeti vodilno vlogo na mednarodni ravni znotraj EU, kar se odraža v Zeleni knjigi (Green Paper) Komisije 2010.

5 ANALIZA NAJODMEVNEJŠIH RAČUNOVODSKIH ŠKANDALOV

Razkritje računovodskih prevar v zadnjem desetletju pri uglednih podjetjih, kot sta na primer Enron ali pa Worldcom, lahko označimo kot prelomnico. Razkritju prvih prevar v zadnjem desetletju so namreč sledila številna priznanja drugih podjetij o njihovih računovodskih nepravilnostih in netočnih računovodskih poročilih. Posledično so tržne vrednosti teh podjetij začele padati in številna podjetja so bila prisiljena objaviti stečaj. Mnoga med njimi so se morala zagovarjati v vloženih tožbah vlagateljev, kupcev, dobaviteljev in zaposlenih. Ti škandali so vplivali tudi na revizijsko stroko. Primer tega je brez dvoma izbris ene od največjih revizijskih družb Arthur Andersen zaradi vpletenosti v računovodsko prevaro Enron. Obenem so številne večje revizijske družbe omejile svojo dejavnost svetovanja, da bi zmanjšale možnost morebitnih sporov, ki bi lahko škodovali njihovi kredibilnosti pri opravljanju revizijskih storitev (Agrawal in Cooper 2007).

5.1 Vzorec in obdobje analize

V analizi najodmevnejših računovodskih škandalov se bomo omejili na računovodske prevare v obdobju finančne krize, tj. v obdobju 2007–2013. Vzorec analize predstavljajo trije primeri, dva tuja primera in en slovenski. Obravnavani primeri bodo: Satyam Computer Services, afera Madoff in Merkur. Primeri so bili izbrani, ker so bili to zelo odmevni računovodski škandali, ki so v tujih primerih vplivali na svetovno gospodarstvo, pri slovenskem primeru pa na domače. Poleg tega je o njih dostopna potrebna literatura za analizo.

V analizi izbranih primerov se bomo omejili na vlogo zunanjih revizorjev (delo notranjih revizorjev ne bo predmet analize, ker te informacije niso javno dostopne). Ti namreč po naročilu vodstva ali lastnikov revidiranega podjetja preverjajo poštenost (resničnost) računovodskih izkazov in njihovo skladnost z računovodskimi standardi. Prav zato je njihova odgovornost ključnega pomena.

5.2 Primeri prevar v računovodskih izkazih in odgovornost revizorja

5.2.1 *Satyam Computer Services*

Prevaro analiziramo na podlagi strokovnih člankov Kaur (2012), Mitra (2012), Nuthal in Verma (2011), Doval (2012) in Bhasin (2012). Strokovne članke smo izbrali, ker podajajo zelo natančen vpogled v potek prevare. Pri analizi izhajamo tudi iz pravil Mednarodnih standardov revidiranja (Slovenski inštitut za revizijo 2009a; Slovenski inštitut za revizijo 2009b).

Indijsko globalno podjetje Satyam Computer Services je bilo ustanovljeno 24. junija 1987 kot družba z omejeno odgovornostjo. Glavni dejavnosti podjetja sta nudenje programske opreme

in s tem povezano svetovanje velikim podjetjem. Podjetje se je 26. avgusta 1991 pravnoformalno preobrazilo v delniško družbo in začelo kotirati na New York Stock Exchange in Euronext (Kaur 2012). Podjetje deluje v 67 državah na šestih celinah. Zaposluje 40.000 strokovnjakov informacijske tehnologije v razvojnih centrih v Indiji, ZDA, Veliki Britaniji, Združenih arabskih emiratih, Kanadi, Madžarski, Singapurju, Maleziji, Kitajski, Japonski, Egiptu in Avstraliji. S svojimi storitvami oskrbuje več kakor 654 globalnih podjetij (Mitra 2012).

Vsa podjetja v skupini so bila presenečena, ko je predsednik uprave in ustanovitelj podjetja Ramalinga Raju 7. januarja 2009 odstopil s svojega položaja in priznal, da je zagrešil računovodsko prevaro v vrednosti 1,47 milijarde dolarjev (Mitra 2012). Poslovodska prevara je bila zagrešena z manipulacijami računovodskih izkazov (napihovanje prihodkov podjetja ipd.). Ta primer, prvi tovrstni v Indiji, je osupel indijski podjetniški svet. Posledično so morali jezni vlagatelji in vlada poskusiti rešiti, kar je ostalo od podjetja po priznanju največje finančne prevare v državi. Pri preiskavi prevare so bili na podlagi domnevne vpletenosti v prevaro aretirani tudi družbeniki indijske revizijske družbe PWC, saj je bila revizijska družba PricewaterhouseCoopers zunanji revizor podjetja zadnjih šest let (Kaur 2012). Revizorjem revizijske družbe PWC je bila dokazana vpletenost v prevaro, kar je opisano tudi v nadaljnji analizi prevare.

Prevara, ki je zaznamovala indijsko (in obenem tudi svetovno) gospodarstvo, se je začela z nakupom zemljišč. Ramalinga Raju je namreč kupil veliko zemljišč preko dveh podjetij, Maytas Property, ki je bilo v lasti njegove družine, in Maytas Infrastructure, ki je kotiralo na borzi (Kaur 2012). Pri pridobivanju denarnih sredstev za plačilo zemljišč (posojila) je za poroštvo uporabil svoj delež v podjetju Satyam Computer Services. Zastavljeni načrt mu je spodletel z začetkom padca vrednosti nepremičnin na trgu in globalnimi težavami na trgu vrednostnih papirjev v letu 2008. Posojilodajalci so začeli zahtevati vrnitev posojil, ko je vrednost delnice njegovega podjetja – njihovo jamstvo – začela padati. Posledično je iz obupa zasnoval načrt, ki se je sprevrgel v največjo finančno prevaro v državi (Kaur 2012).

Raju je 16. decembra 2008 oznanil, da Satyam Computer Services (v nadaljevanju: Satyam) s prevzemom dveh podjetij, Maytas Infrastructure in Maytas Properties (obe podjetji je vodila njegova družina), razširja svoje poslovanje in vstopa v nepremičninsko dejavnost. Satyam je predlagal, da s prevzemom pridobi 51-odstotni delež v Maytas Infrastructure in 100-odstotni delež v Maytas Properties (Bhasin 2012). Predlog je moral Satyam umakniti, ko so institucionalni vlagatelji izrazili svoje ogorčenje. S to potezo je Raju najverjetneje hotel izčrpati denarna sredstva iz Satyama in tako poravnati svoj dolg. Dogovor je vključeval 78,4 milijarde indijskih rupij (Rs) denarnih sredstev (1,6 milijarde dolarjev), od tega pa bi približno 74 milijard Rs pripadlo družinskim članom (Bhasin 2012). Po umiku predloga je tržna vrednost Satyama padla za približno 70 %, in sicer je vrednost delnice padla s 544 Rs na 158 Rs (Kaur 2012). To dogajanje je postavilo Satyam, Maytas Infrastructure in Maytas

Properties pod temeljito preiskavo SEBI (Securities and Exchange Board of India). Hkrati je britansko podjetje Upaid Services, dolgoletna stranka Satyama, vložila tožbo proti Satyamu, s katero je želela doseči odstavitev predsednika uprave Ramalinge Rajuja. V tem času je tudi Svetovna banka (The World Bank) omejila poslovanja podjetja za obdobje osmih let zaradi obtožbe podkupovanja bančnih uslužbencev, korupcije in pomanjkljive dokumentacije o plačevanju podizvajalcem (Bhasin 2012).

Prvi znak notranjega razhajanja med člani upravnega odbora Satyama se je pojavil, ko je 25. decembra 2008 dr. Mangalam Srinivasan na podlagi moralne odgovornosti odstopila s položaja (Kaur 2012). Medtem ko člani upravnega odbora Satyama niso nasprotovali odločitvi o prevzemu Maytas in njegovem vrednotenju, so neodvisni člani uprave to močno kritizirali in s tem je postalo delo uprave Satyama vprašljivo (Kaur 2012). Podjetje Satyam je namreč trdilo, da so odločitev o prevzemu v celoti preučili in podprli vsi člani uprave. Satyam je moral okrepiti svoje korporativno vodenje, da bi povečal zaupanje vlagateljev. Zato je najel investicijsko banko Merrill Lynch, da bi mu pomagala pri tem koraku. Banki sta bili zaupani naloga hitre proučitve možnosti združitve in priprava računovodskih izkazov za potrebe revizije (Bhasin 2012).

Razlika med dejanskimi poslovnimi rezultati podjetja in prikazanimi v poslovnih knjigah se je povečevala. V septembru 2008 je podjetje prikazalo prihodke v vrednosti 27 milijard Rs in 24-odstotno dobičkonosnost prihodkov namesto dejanske vrednosti prihodkov, ki je znašala 21,12 milijarde Rs ter dejanske 3-odstotne dobičkonosnosti prihodkov (Bhasin 2012). V začetku zanemarljiv razkorak med dejanskim dobičkom in tistim, ki je bil prikazan v računovodskih knjigah, se je z leti povečeval. Ta razkorak je povzročil neobvladljiva razmerja, medtem ko se je sočasno občutno povečevalo tudi število (obseg) dejavnosti podjetja. Razlika med dejanskim dobičkom in tistim, prikazanim v knjigah, se je v nadaljnjem navezovala tudi na dejstvo, da je moralo podjetje zato, da bi upravičilo povečano raven dejavnosti (ang. higher levels of operations), prevzemati dodatne dolžniške vire, kar je vodilo do višjih stroškov. Vsak poskus zmanjševanja razlike med dejanskimi poslovnimi rezultati in prirejenimi je propadel (Kaur 2012). Pojavljala se je tudi zaskrbljenost, da bi prevzem podjetja zaradi slabega poslovanja razkril razkorak med dejanskim in prikazanim stanjem. Šlo je namreč za to, da je bil spodleteli dogovor o prevzemu Maytas zadnja možnost nadomestitve prirejenih sredstev z dejanskimi (Bhasin 2012).

Tako je 7. januarja 2009 Ramalinga Raju poslal zaupno pisno upravnem odboru in SEBI, v katerem je podal svoj odstop in razkril naslednja dejstva – povezana z zadnjo objavljeno bilanco z dne 30. septembra 2008 (Bhasin 2012):

- napihnjena in neobstoječa denarna sredstva v vrednosti 50,4 milijarde Rs,
- neprikazane narasle obresti v vrednosti 3,76 milijarde Rs,
- podcenjene prikazane obveznosti v vrednosti 12,3 milijarde Rs in
- precenjene terjatve v vrednosti 4,9 milijarde Rs.

Precejšna izplačila dividend, prevzemi in investicije niso pomagali pri zagotavljanju rasti podjetja. Vsako dejanje je bilo storjeno z namenom vzdrževati tekoče poslovanje in zagotavljati izplačilo plač zaposlenim. Kaplja čez rob je bila prodaja delnic dobičkonosnih dejavnosti, ki so predstavljale jamstvo posojilodajalcem za najeta posojila podjetja. Pri tem je Raju zatrjeval, da ni nikoli prejel niti dolarja iz podjetja ali se kako drugače okoristil (Kaur 2012). Nihče v upravnem odboru, poslovni partnerji ali posojilodajalci niso bili seznanjeni s situacijo, v kateri se je podjetje znašlo. Na podlagi razsežnosti prevare je težko verjeti, da zaposleni na vodilni ravni niso bili seznanjeni z manipulacijami. Morda se res niso zavedali dejanske razsežnosti prevare, vendar so bili zagotovo seznanjeni z dogajanjem.

Pisno priznanje krivde in odstop sta osupla nadzornike in povzročila precejšnje znižanje Satyamovih delnic, dokler posledično niso dosegle dna. Prav tako je dogajanje negativno vplivalo na zaupanje v celotno gospodarstvo, posebej v sektor informacijske tehnologije. Poleg tega so se pojavili tudi različna vprašanja in razprave, med drugim tudi o vlogi revizorjev v takšnih okoliščinah. Satyam namreč ni bil muha enodnevnica, temveč globalno podjetje, ki je zaposlovalo približno 53.000 zaposlenih. Fiktivna sredstva, ki so obstajala v njegovih poslovnih knjigah, pa so bila ocenjena na 71,36 milijarde Rs (okoli 878 milijonov evrov) (Bhasin 2012). Pojavila so se tudi različna namigovanja o tem, kaj je sprožilo Rajujevo priznanje. Vprašanje, ki se pojavlja, je, ali mu je mogoče zaupati na podlagi razkritega ali ostaja še kaj nerazkrita. Njegovo pismo namreč razlaga, da so bili prihodki in dobiček v zadnjih sedmih letih napihnjeni zaradi strahu, da bi slabo poslovanje podjetja lahko vodilo do prevzema, ta pa bi razkril razkorak med dejanskim in prikazanim (Bhasin 2012). Kljub napihnjeni bilanci stanja Satyamovo poslovanje nikoli ni bilo primerljivo z njegovimi neposrednimi konkurenti. S poskusom preprečitve prevzema podjetja je Satyam leta 2000 pripojil štiri podjetja, ki so bila v lasti Rajujevega mlajšega brata, kar je pomagalo pri poslovanju podjetja (vendar le za kratek čas), saj je leta 2003 poslovanje že padlo na staro raven (Kaur 2012). Po navedbah v pismu je dobičkonosnost prihodkov znašala 3 %, kar je označeno kot zelo nizko za informacijsko tehnološko podjetje in po mnenju strokovnjakov tudi malo verjetno (Kaur 2012). Poleg naštetega je pismo razkrivalo tudi neobstoječe plačilne sezname zaposlenih (Kaur 2012). Pozneje se je vendarle izkazalo, da 13.000 računov od domnevno fiktivno zaposlenih, obstaja.

Priznanje predsednika uprave o razsežni prevari napačnega predstavljanja podatkov v računovodskih izkazih podjetja je vplivalo na zagon preiskave nad delom revizorjev in računovodij podjetja. Obtožba, da veliko indijskih podjetij pogosto uporablja zavajajoče računovodske tehnike ter nato ustrahuje analitike, računovodje in revizorje, da o tem molčijo (Mitra 2012), postavlja vpletенost revizorjev podjetja, revizijsko družbo PWC (PricewaterhouseCoopers), v središče pozornosti.

Indijska podružnica PWC je priznala, da je revizijsko poročilo, s katerim so prezrli eno od največjih računovodskih prevar v Indiji, napačno (Kaur 2012), ker je temeljilo na nerealnih

računovodskih izkazih, ki jih je zagotovilo Satyamovo poslovodstvo. V izjavi, ki so jo poslali SEBI, novim članom upravnega odbora in poslovnemu sekretarju družbe, je PWC poskusil prevaliti krivdo zaradi izdanega napačnega revizijskega poročila na podjetje Satyam, ki je pripravilo napačne izkaze (Kaur 2012). To pa še vedno ne opravičuje neuspešnega odkrivanja prevare v računovodskih izkazih.

Na podlagi opravljenih pregledov je ICAI (The Institute of Chartered Accountants India – Inštitut potrjenih računovodskih strokovnjakov Indije) začel izvajati disciplinske postopke proti ovadenima revizorjema PWC (ICAI je moral po vladni direktivi pregledati revizijsko metodologijo zadnjih pet let (Kaur 2012)). Zaradi hude malomarnosti pri izvajanju revizijskih postopkov je odvzel dovoljenje za opravljanje revizijskih storitev dvema revizorjema PWC (Pulavarthi Siva Prasad in Chintapatla Ravindernath), ki sta morala plačati tudi globo v vrednosti 500.000 Rs (6.150 evrov) (Nathall in Verma 2011), kar je za indijske razmere visoka kazen. Čez nekaj mesecev je ICAI odvzel dovoljenje za opravljanje revizijskih storitev partnerju v indijski podružnici PWC Srinivasu Talluru in mu določil plačilo globe v vrednosti 500.000 Rs (6.150 evrov) (Doval 2012). Kazni so v primerjavi s slovensko zakonodajo zelo podobne, saj namreč tudi ZRev-2 (Uradni list RS, št. 65/2008) za neodgovorno ravnanje revizorja predpisuje globo do 6.300 evrov, vendar je treba poudariti, da je povprečna indijska plača precej nižja od slovenske.

Vprašanja, ki se pojavljajo, so, ali so bili revizorji pri svojem delu malomarni, ali niso bili seznanjeni z dejanskim stanjem ter obenem niso pridobili ustreznih zagotovil, da je bila v podjetju prisotna prevara, ali pa so prevaro namerno in zavestno prezrli. Dogodki kažejo, da so revizorji zaupali dokumentom, ki so jih posredovali direktorji, in niso preverjali bančnih garancij in resničnosti računovodskih izkazov. Primer nakazuje, da revizorji niso sledili standardom revizije. Revizor ponavadi opravi neodvisni pregled procesov, nadzorov in dokumentov, ki temeljijo na vzorcu različnih transakcij (napihnjena/fiktivna denarna sredstva bi z lahkoto lahko preverili). Revizorji bi se morali zadržati zanašati na dokumente, ki jih pripravi poslovodstvo.

V primeru računovodske prevare Satyam so se revizorji sklicevali na napačne računovodske izkaze, ki jih je pripravilo poslovodstvo podjetja. Ti naj bi bili krivi za napačno oblikovanje revizijskega mnenja. Sicer drži, da poslovodstvo nosi glavno odgovornost pri preprečevanju in odkrivanju prevar v podjetju, kljub temu pa je revizor skladno z MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) in MSR 200 (Slovenski inštitut za revizijo 2009b) odgovoren za pridobitev sprejemljivega zagotovila, da je celota računovodskih izkazov brez pomembno napačne navedbe. To zagotovilo je namreč podlaga za revizorjevo mnenje. Potrebna je visoka raven zagotovila, kar pomeni, da mora revizor zmanjšati revizijsko tveganje na zanemarljivo raven. Glede na odločitev ICAI lahko trdimo, da naravne omejitve revizije niso opravičile dejstva, da pomembno napačne navedbe niso bile odkrite. Revizor bi moral ves čas revizije ohranjati poklicno nezaupljivost. Ves čas bi moral obstajati dvom, ali revizijski dokazi, torej

računovodski izkazi, nakazujejo na obstoj prevare. Kaur (2012) celo omenja, da bi nekatere postavke računovodskih izkazov z lahkoto preverili. Glede na to, da je predsednik uprave Raju priznal, da je prevara potekala sedem let, v vseh letih pa je revizijo opravljala ista revizijska družba, je jasno, da revizorji niso izvajali svojih storitev v skladu s poklicno nezaupljivostjo, saj ta zahteva, da revizor prezre pretekle izkušnje z organizacijo glede poštenosti in neoporečnosti posloводства. Sklepamo lahko tudi, da v postopku revizije niso bili izvedeni popolni postopki ocenjevanja tveganja, saj bi v nasprotnem primeru revizor lahko spremenil nadaljnje revizijske postopke s katerimi bi odkril obstoj suma prevare. Prav tako pa bi se lahko revizor v primeru resnih pomislekov o neoporečnosti posloводства umaknil iz posla. Vendar se revizorji v primeru Satyam niso umaknili, temveč so sprejeli nalogo. S sprejetjem posla so se zavezali k odgovornemu izvajanju revizije.

5.2.2 Afera Madoff

Afera Madoff je analizirana na podlagi člankov Markopolos (2005), Lenzner (2008), Bandler in Varchaver (2009), Sander (2010), Henriques (2009), obtožnice United States District court Southern District of New York (2009) in upoštevanja Mednarodnih standardov revidiranja (Slovenski inštitut za revizijo 2009a; Slovenski inštitut za revizijo 2009d) ter Kodeksa poklicne etike zunanjih revizorjev (Slovenski inštitut za revizijo 1994a).

Bernard L. Madoff je svoje investicijsko podjetje, imenovano Bernard L. Madoff Investment Securities (v nadaljevanju: BLMIS), ustanovil leta 1960 (Sander 2010). Na začetku svojega poslovanja se je podjetje pojavljalo kot navadni zunajborzni igralec, ki trguje z delnicami. Madoff je sčasoma postal konkurenčen in spoštovan neodvisni borzni trgovec. Dobiček pri trgovanju je ustvarjal s stimuliranjem naročil, torej s t. i. nagrajevanjem naročil. Vsakega, ki je kupoval pri njem, je nagradil z enim centom na delnico (Sander 2010). Med preiskovanjem njegovega poslovanja v devetdesetih letih prejšnjega stoletja Agencija za nadzor borznega trgovanja (SEC) ni ukrepala zaradi takšnega načina poslovanja, kar mu je bistveno olajšalo poslovanje. V svojo korist je uporabil tudi predpis Newyorške borze (NYSE), ki prepoveduje njenim članom trgovanje z delnicami iz uradne kotacije na zunajborznem trgu. Na podlagi tega predpisa je kot neodvisni borzni trgovec ustvaril trg za kotirajoče delnice zunaj borze (ang. over-the-counter market). Tako je Madoff ustvaril trg za 250 najbolj prometnih delnic NYSE (Sander 2010). K povečanju njegovega premoženja je pripomogel tudi vse večji obseg trgovanja na NASDAQ², kjer je bilo podjetje BLMIS vodilni trgovec z ameriškimi delnicami. Podjetje BLMIS je bilo pionir na področju avtomatizacije poslovanja, saj je Madoff spoznal, da sta prehod na računalniško poslovanje in avtomatizacija ključna za ustvarjanje novega trga

---

² NASDAQ je borzni trg z zunajborznim elektronskim trgovanjem. Madoff je imel pomembno vlogo pri njegovem nastanku, v devetdesetih letih prejšnjega stoletja pa je postal tudi njegov predsednik.

in hitro trgovanje ob nizkih stroških. Svojim vlagateljem je ponujal nakup prodajnih opcij³, s katerimi so zavarovali svoje delniške pozicije, saj je poudarjal pomembnost zavarovanja pozicij (Bandler in Varchaver 2009). Obstaja velika verjetnost, da je prav razvoj tovrstnih računalniških programov začetek Madoffove prevare. Kdaj natančno je Madoff začel ravnati v škodo svojih upnikov, ni znano. Z razvojem računalniških programov so bile možnosti za tovrstno ravnanje zagotovo večje. Na začetku šestdesetih let se je Madoff začel ukvarjati z investicijskim upravljanjem (Bandler in Varchaver 2009). Oblikoval je zasebni investicijski sklad, ki je posloval kot tvegani (ang. hedge) sklad. Vanj so vlagali zasebni vlagatelji, ki so se želeli v čim večji meri izogniti padcem cen vrednostnih papirjev. Vlagatelji namreč poiščejo finančnega strokovnjaka, ki jim sestavi naložbeni portfelj iz delnic in drugih naložbenih instrumentov, ki bo maksimiral dobičke in omejil izgube. Madoff je stranke pridobil na svojevrstni način, saj je bil njegov sistem trženja popolnoma drugačen od običajnega za to industrijo. Namesto da bi stranke pridobival z oglaševanjem o nadpovprečnih donosih, poceni nakupovanju in dragi prodaji, je prepoznavnost sklada raje gradil s tem, da prinaša stabilne in zmerne donose. S takšno reklamo je dosegel, da so si potencialni vlagatelji sami želeli vstopiti v sklad in vstop dojemali kot privilegij. Njegove stranke niso bile natančno seznanjene z Madoffovimi investicijskimi metodami, saj je pogosto objavljale površna letna poročila o poslovanju, kjer niso bile razkrite uporabljene investicijske metode, prav tako na spletnih straneh niso bili zavedeni donosi njegovih skladov v preteklih letih, svojim vlagateljem pa je prikazoval donos med 8 in 12 % ne glede na gibanje trga (Sander 2010; Lenzner 2008). Kljub temu je Madoff z zmernimi in stalnimi dobički, prijaznim značajem in s skrbjo za stranke poskrbel, da so mu vlagatelji zaupali in se počutili varne. Za pridobivanje novih vlagateljev je ustvaril mrežo t. i. oskrbovalnih skladov in akviziterjev (Sander 2010). To so skladi, ki so sestavljeni iz drugih skladov. Tako maloprodajni skladi neposredno poslujejo s strankami, »skladi skladov« pa potem denar vložijo na različne načine, med katerimi so tudi tvegani skladi (Sander 2010). Skladi skladov, ki so oskrbovali Madoffovega, so zaradi načina vlaganja v njegovo omrežje poznani kot oskrbovalni skladi. Primeri teh skladov so na primer hedge sklad Asort Partners, sklada Fairfield Greenwich in Access International Advisors LLC, med oskrbovalnimi viri so bili tudi Banco Santander in avstrijska banka Bank Medici ter azijski sklad Stellar US Absolute Return (Sander 2010; Bandler in Varchaver 2009).

Madoffovo poslovanje je bilo v letih med 1992 in 2006 večkrat predmet preiskav SEC (Sander 2010; Bandler in Varchaver 2009), a nikoli niso bile ugotovljene takšne nepravilnosti, da bi preiskavo poglobili in zaznali znake prevare. V nadaljevanju so analizirane le najpomembnejše preiskave. Že leta 1992 so podjetje preiskovali zaradi povezave z majhnim računovodskim podjetjem Avellino & Bienes, ki se je ukvarjalo tudi z investicijskimi posli preko Madoffa (Sander 2010). Preiskava je stekla zaradi očitkov, da je podjetje Madoffov dobavitelj denarja. Podjetje je imelo namreč dva svoja sklada, ki sta oskrbovala Madoffov

---

³ Opcije so preprosto rečeno pravice nakupa ali prodaje določenega vrednostnega papirja na določen dan in po vnaprej določeni ceni.

sklad (Bandler in Varchaver 2009). Kršitev, ki jo je SEC opazil, pa se ni navezovala na partnerstvo z Madoffom, temveč na formalno neregistriranost sklada, ki ni bila skladna z zakonodajo (Sander 2010). Tako je bilo podjetje izbrisano, plačati je moralo globo in vrniti denar vlagateljem. SEC je v sklopu iste preiskave pregledal tudi Madoffove knjige, kjer ni ugotovil nepravilnosti in preiskava je bila zaključena.

Sedem let pozneje je SEC preiskoval Madoffa zaradi domnevne kršitve pravila o omejenem naročilu, ki je prepovedovalo skrivanje celotnih naročil svojih strank (Sander 2010). Vendar je Madoff tudi v tem primeru uporabil metode, ki so se izkazale za skladne z zakonodajo. Leta 2004 je SEC iz Washingtona preiskoval Madoffa zaradi *front-runninga* (trgovanja z notranjimi informacijami), vendar niso odkrili dokazov o nepravilnostih in preiskavo predali podružnici v New Yorku. Ta je po razgovoru z Madoffom zaključila preiskavo, saj je Madoff očitke zavrnil in pojasnil, da je bil *front-running* za aktivnega trgovca nemogoč, saj so bili posli sklenjeni zunaj ZDA in uradnega trgovalnega časa (Sander 2010). SEC pa ni bil edini, ki je raziskoval Madoffovo poslovanje. Harryju Markopolosu je bila zaupana naloga, naj razišče Madoffovo strategijo doseganja visokih donosov (Bandler in Varchaver 2009). Ugotovil je, da gre za Ponzijevo piramido ali pa za visoke zaslužke z metodo *front-runninga*. Ker mu SEC ni prisluhnil, je leta 2005 napisal članek z 29 sklepi, ki kažejo, da je bil največji tvegani sklad na svetu prevara (Markopolos 2005).

V svojem članku Markopolos navaja (Markopolos 2005), da je Madoffov sklad organiziran kot tvegani sklad, predstavlja pa se kot vzajemni sklad. Od krovnih skladov je namreč sprejemal denar ali pa celotno premoženje, ki ga je ob zaračunavanju nakupnih ali prodajnih provizij preprodajal dalje. V članku prav tako opozarja na organiziranost njegove mreže. Za vodenje skladov je namreč zaračunaval fiksno provizijo in neznačilne variabilne upravljalvske provizije (Markopolos 2005). Avtor članka z matematičnimi izračuni dokaže, da gre pravzaprav za piramidni sistem, kjer Madoff svojim akviziterjem prepušča 4 % od vrednosti upravljalvskega premoženja (Markopolos 2005). Poleg tega pa je Markopolos (2005) opozarjal tudi na sumljivo tajnost. V članku kot prvi opozarja na sumljivo trgovalno strategijo. Dokazal je, da opcije, ki naj bi povečevale donos sklada, niso obstajale v zadostnih količinah, prav tako pa se z njimi ni trgovalo v tolikšni meri, da bi krile tveganja v primeru padca delnic. Prav tako opozarja na matematično nelogičnost donosov Madoffovega sklada. Navaja, da so predobri, da bi bili resnični. Madoff je namreč v 14 letih prikazal manjše izgube le v obdobju sedmih mesecev (Markopolos 2005). Tako visokih donosov ni moč vzdrževati le z opcijami ali z delnicami, kot je prikazoval Madoff. V povezavi s tem pa omenja tudi, da je Madoffovo podjetje v določenem obdobju imelo v lasti delnice WorldCom, Enron in Health South, ki so pozneje skoraj v celoti izgubile svojo vrednost. V svojem članku opozarja tudi na Madoffovo izogibanje večjim revizorskim družbam, kar je samo po sebi sumljivo glede na količino denarja, s katerim je upravljal. Madoffovo poslovanje je največkrat revidiralo majhno računovodsko podjetje Friehling & Horowitz. V povezavi s tem je omenjeno tudi dejstvo, da

reviziji ni smel prisostvovati nihče, razen Madoffovega svaka, s svojim revizorskim podjetjem (Markopolos 2005). To so opravičevali z varovanjem tajnih borznih strategij.

Bernard L. Madoff je bil 11. decembra 2008 aretiran (Sander 2010). Obtožen je bil nezakonitega manipuliranja z lažnimi informacijami, pranja denarja, zavajanja SEC, podajanja neresničnih poročil o materialnem stanju, s katerimi je zavajal vlagatelje, pri čemer je denar porabljal za izplačila navideznih dobičkov, kar je privedlo do večmilijardnih izgub (United States District court Southern District of New York 2009). Šlo je za Ponzijevo piramido, ki je bila že nekaj let pred razkritjem nelikvidna. Določenim vlagateljem je leta izplačeval dobičke od nakazil, ki jih je prejemal od novih vlagateljev. Ta prevara pa je ustvarila vsaj 50 milijard izgube (Lenzner 2008).

Zlom Madoffove sheme je bil neizogiben. Ponzijeva piramida namreč vzdrži toliko časa, dokler vanjo priteka svež denar. Težava je nastala, ko se v letih 2007 in 2008 na borznem trgu niso več ustvarjali dolgoletni donosi. Posledično se je zvrstila serija izstopov iz Madoffovega sklada (7 milijard zahtevkov za poplačilo) (Sander 2010; Lenzner 2008), kar je povzročilo zlom piramide.

Znaki prevare so bili številni. Eden od njih so donacije fundacije Bernarda in Ruth Madoff. Zneski donacij so se namreč v letih med 2000 in 2007 gibal zelo različno (na primer, leta 2004 je znesek donacij znašal 5.578.564 USD, naslednje leto pa je padel na 303.700 USD) (Sander 2010). Pokazatelj prevare je bilo tudi znižanje najmanjšega zneska vložka v njegov sklad med letoma 2005 in 2006, in sicer z milijona dolarjev na 50.000 USD (Sander 2010). To je bila verjetno posledica vse večje potrebe po denarju, s katerim je vzdrževal piramido.

Revizijo Madoffovega podjetja je od leta 1991 do leta 2008 opravljalo majhno računovodsko podjetje Friebling & Horowitz (F&H) oziroma edini revizor pri tem podjetju David G. Friebling. Podjetje je imelo tri zaposlene in majhno pisarno 50 km iz New Yorka (Sander 2010). Madoffova izbira revizijskega podjetja je zanimiva predvsem zaradi ogromne količine denarja, ki ga je upravljal. Prav zato bi lahko pričakovali, da se bo odločil za eno od štirih velikih revizijskih družb. Nasprotno pa njegova slabo in površno pripravljena poročila ter izbira majhnega neznanega računovodskega podjetja postavljajo Madoffovo poslovanje v še sumljivejši položaj. Friebling je tako z revizorskim poročilom zatrjeval, da so izkazi podjetja BLMIS (vključno z bilanco stanja, izkazom poslovnega izida, izkazom denarnih tokov in pregledom notranjih kontrol) skladni z računovodskimi standardi, veljavnimi v ZDA (United States District court Southern District of New York 2009). Glavni razlog za slabo pregledana poročila so bili oskrbovalni skladi. Lastniki teh skladov so namreč za pregled svojih računovodskih izkazov najemali večje revizijske družbe (na primer PWC), ki pa niso podrobno preverjale investicij podjetja, saj, po besedah Centra za nadzor, presojanje investicij podjetja ni bila njihova naloga (Sander 2010).

David G. Friehling je 18. marca 2009 priznal, da je s prirejenimi revizijami pomagal Madoffu skoraj dvajset let prikrivati največjo finančno piramido pred nadzornimi organi (Henriques 2009). Obtožen je bil na 114 let zaporne kazni, prav tako so mu odvzeli 3,1 milijone dolarjev in drugo premoženje, pridobljeno z denarnimi sredstvi, ki jih je pridobil v času prevare, odvzeto pa mu je bilo tudi dovoljeno za delo. Glede na obtožnico ni izvedel revizije skladno s predpisi, saj ni zbral potrebnih revizijskih dokazov in ni izvedel potrebnih postopkov revizije, ki bi jih kot pooblaščen revizor moral. To dokazuje tudi revizijska dokumentacija podjetja F&H v povezavi z BLMIS, ki ni bila zadostna, da bi bilo na njeni podlagi mogoče oblikovati verodostojno revizijsko mnenje o računovodskih izkazih. Revizijska dokumentacija tako zaradi neuspešnih postopkov zbiranja revizijskih dokazov ne vsebuje neodvisnih potrditev vrednosti sredstev podjetja BLMIS, njegovih virov prihodkov (vključno s provizijami), preverjenih bančnih transakcij in potrjene obveznosti do vlagateljev (United States District court Southern District of New York 2009). Prav tako revizija, ki jo je izvedel Friehling, ne vključuje pregleda notranjih kontrol (United States District court Southern District of New York 2009). V revizorskem poročilu napačno navaja, da je bila revizija izvedena skladno z revizijskimi predpisi, veljavnimi v ZDA, prav tako pa navaja, da je revizija vključevala preverjanje dokazov o vrednostih in razkritjih v računovodskih izkazih, kar ne drži. Izvedeno ni bilo nobeno preverjanje in posledično tudi revizija ni bila izvedena skladno s predpisi. Friehling je pri izvajanju revizijskih storitev kršil tudi predpise, ki se nanašajo na neodvisnost revizorja pri opravljanju revizijskih storitev, saj je kot vlagatelj sodeloval v finančni piramidi. To namreč dokazuje njegov investicijski račun pri podjetju BLMIS, na katerem je bilo konec vsakega leta prikazano, glede na realno stanje, za 500.000 USD presežka (United States District court Southern District of New York 2009).

Glede na obseg oškodovanja in obseg kršitev menimo, da je izrečena odškodninska kazen primerna. Dolžina zaporne kazni (114 let) kaže, da gre za doživljenjsko zaporno kazen.

V primeru afere Madoff lahko sklepamo, da je bilo prisotno neodgovorno revizorjevo ravnanje pri izvajanju revizije. Podobno kot v predhodnem primeru revizor ni zbral potrebnih revizijskih dokazov, da bi zagotovil sprejemljivo zagotovilo o neoporečnosti računovodskih izkazov. Kot je bilo prikazano v teoretičnem delu diplomske naloge, je revizor odgovoren, da pridobi sprejemljivo zagotovilo. Prenašanje krivde na ustanovitelja največje finančne piramide ga ne opraviči krivde. Prav tako se v tem primeru revizor ne more izgovarjati na obstoj naravnih omejitev revizije, zaradi katerih pomembno napačne navedbe niso bile odkrite, saj revizija ni bila načrtovana in izvedena skladno s pravili stroke. To potrjuje tudi pomanjkljiva revizijska dokumentacija o podjetju BLMIS. Revizijska dokumentacija mora namreč podati dokaze za revizorjevo podlago pri podajanju revizorjevega mnenja in dokaze, da je bila revizija izvedena skladno s pravili stroke. Pomanjkljiva revizijska dokumentacija pomeni, da revizor ni izvedel revizijskih postopkov na način, ki bi mu omogočil pridobivanje zadostnih in ustreznih revizijskih dokazov, na podlagi katerih bi lahko sprejel sklepe in utemeljil revizorjevo mnenje. Zadostni in ustrezni revizijski dokazi so skladno z MSR 500

(Slovenski inštitut za revizijo 2009d) potrebni za zmanjšanje revizijskega tveganja na sprejemljivo nizko raven. Sklepamo lahko, da tudi postopki ocenjevanja tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare niso bili izvedeni. Posledično pa verjetno niso bili izvedeni niti postopki o presojanju revizijskih dokazov ob zaključku revizije. Po MSR 240 (Slovenski inštitut za revizijo 2009a) je namen tovrstnih postopkov namreč presojanje, ali so ocene tveganj pomembno napačne navedbe ob zaključku revizije še primerne. Na neodgovorno ravnanje revizorja kažeta tudi njegova pristranskost in oporečnost. Revizor je namreč imel pri revidiranem podjetju odprt investicijski račun, kar kaže, da je sodeloval v finančni piramidi. Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev (Slovenski inštitut za revizijo 1994a) v svojem četrtem načelu prepoveduje revizorjevo udeležnost v revidiranem podjetju. Revizor mora namreč pri svojem delu delovati neodvisno, saj njegova neodvisnost preprečuje razmerja z naročnikom revizije, ki bi lahko ogrozila revizorjevo nepristranskost pri opravljanju revizije. Revizorjeva neodvisnost pa je posledica njegove odgovornosti do uporabnikov računovodskih izkazov, v tem primeru predvsem do potencialnih vlagateljev pri podjetju BLMIS.

5.2.3 Merkur

Primer Merkur je analiziran na podlagi literature Lončar (2013), Rankov in Vuković (2011), Perčič (2012), Svenšek (2012), NO (2011), NO (2012a), NO (2012b); NO (2013a); NO (2013b), vodstvenega povzetka posebne revizije (Deloitte revizija 2011), revizorjevih poročil v letnih poročilih družbe Merkur (Merkur 2008; Merkur 2009; Merkur 2010) in Mednarodnih standardov revidiranja (Slovenski inštitut za revizijo 2009a).

Bine Kordež je leta 1998 postal predsednik uprave podjetja Merkur, d. d., ko je vodenje po predhodnem desetletnem delovanju v podjetju prevzel od Jakoba Piskernika. Naslednje leto je Merkur pod vodstvom Kordeža prevzel Kovinotehno, štiri leta pozneje pa podjetje Jurija Schollmayerja Bofex (Lončar 2013). Leto 2007 je družbo Merkur (vključno z odvisnimi družbami) močno zaznamovalo. Kordežev cilj je bil namreč menedžerski prevzem družbe Merkur, d. d. Med 24. junijem 2007 in 3. novembrom 2010 je bil Merkur, neposredno ali posredno, povezan z drugimi družbami, udeležen v poslih, ki so imeli pomembno vlogo v menedžerskem prevzemu družbe (Deloitte revizija 2011). Doseganje Kordeževega cilja se je začelo, ko je v januarju 2007 Engrotuš kupil na dražbi 319.181 delnic Merkurja od KAD-a in SOD-a (Lončar 2013). Del delnic je ta pozneje prodal štirim bankam, in sicer Factor banki, Banki Koper, NLB in Abanki Vipi (Lončar 2013). Julija istega leta je podjetje Merfin kupilo od Entrotuša, NLB in Faktor banke 193.598 delnic Merkurja (Lončar 2013). Družba Merfin je bila ustanovljena kot menedžerska družba za prevzem Merkurja, kjer je bil večinski lastnik Bine Kordež. Prej omenjeni nakup delnic lahko označimo kot prvi korak menedžerskega prevzema. Nato je septembra 2007 BK Kapital, podjetje Bineta Kordeža, najel osem milijonov evrov posojila pri Factor banki, kot jamstvo pa je Kordež zastavil 30,95-odstotni delež podjetja Merfin (Lončar 2013). Oktobra 2007 je Merfin skupaj z Banko Koper, Savo, Interfin Naložbami in zagrebško Euro-Veneto objavil prevzem Merkurja (Lončar 2013). Tako

je Merfin po objavi prevzema posedoval 97 % delnic Merkurja, torej za 18,5 odstotne točke delnic več kot pred objavo (Lončar 2013). Januarja 2008 so na skupščini delničarji Merfina potrdili sklep o iztisu malih delničarjev, ki ga je decembra 2008 potrdilo tudi kranjsko Okrožno sodišče (Lončar 2013). Na skupščini so prav tako potrdili umik delnice iz kotacije Ljubljanske borze, ki se je zgodil marca 2009.

Leto 2010 je bilo za Merkur usodno. Pomladi se je Merkur znašel v resnih težavah. Podjetje je zelo težko plačevalo dobaviteljem svoje obveznosti, posledično so nekateri tudi ustavili dobavo, banke upnice so zahtevale odstop Kordeža z vodstva družbe, poleg tega pa je podjetje zapustil ključni komercialist Goran Čelesnik (Lončar 2013). Tako sta Merfin kot večinski lastnik Merkurja in Mercator maja 2010 začela strateško povezovanje s tem, ko sta podpisala pismo o nameri prodaje Merkurjevih trgovin Mercatorju. Že konec junija so bile ustavljene vse tovrstne aktivnosti (Lončar 2013). Okrožno sodišče v Kranju je 3. novembra 2010 zaradi vse večje nelikvidnosti začelo postopek prisilne poravnave družbe Merkur (Lončar 2013). V tem letu je Bine Kordež odstopil z mesta predsednika uprave in prešel na delovno mesto svetovalca uprave. Nova uprava Merkurja se je s Kordežem 9. novembra 2010 dogovorila za sporazumno prekinitev delovnega mesta (Lončar 2013). Slab mesec pozneje (2. decembra 2010) so kriminalisti Nacionalnega preiskovalnega urada (NPU) izvedli 28 hišnih preiskav, med drugim tudi v Merkurju in na Kordeževem domu. Leto preiskovanja suma kaznivih dejanj, predvsem zlorabe položaja in pranja denarja, je pokazalo morebitno vpletenost nekdanjega predsednika uprave Merkurja Bineta Kordeža in njegovih najtesnejših sodelavcev (člana uprave Milana Jelovčana, nadzornico Merkurja in direktorico Merfina Marto Bertoncelj in izvršno direktorico za finance Janjo Krašovec) (NO 2011). Preiskava je obsegala številne sporne posle, med drugim tudi posle z družbo HTC DVA, in nepravilnosti pri preprodaji trgovskega centra na Primskovem v Kranju. Domnevni sporni posli in oškodovanje Merkurja so povzročili plačilno nesposobnost, ki je bila razlog za začetek prisilne poravnave (NO 2012b). Na podlagi preiskave so tožilci februarja leta 2012 vložili obtožnico zoper Kordeža in njegove najtesnejše sodelavce, predvsem zaradi domnevnih nepravilnosti pri preprodaji trgovskega centra Primskovo, maja istega leta pa se je začelo sojenje v primeru Merkur (Lončar 2013). Senat ljubljanskega Okrožnega sodišča je 5. septembra 2012 izrekel sodbo v sodnem procesu zoper člane nekdanje uprave Merkurja zaradi domnevnega oškodovanja družbe (NO 2012a). Nekdanjega predsednika uprave Bineta Kordeža je spoznal krivega zlorabe položaja in ponareditve poslovnih listin, mu izrekel pet let zaporne kazni in določil globo v vrednosti 39.504 evrov (NO 2012a). Ljubljansko Okrožno sodišče je krive zlorabe položaja oziroma pomoči pri kaznivih dejanjih spoznalo tudi Milana Jelovčana, nekdanjega člana uprave, Janjo Krašovec, nekdanjo izvršno direktorico za finance, in Ota Brgleza, direktorja podjetja Kograd Igema, ki je sodelovalo pri preprodaji trgovskega centra Primskovo. Milanu Jelovčanu je sodišče izreklo dve leti zaporne kazni in globo v vrednosti 19.943 evrov, Janji Krašovec in Otu Brglezu pa leto in pol zaporne kazni in plačilo kazni v vrednosti 16.460 evrov (NO 2013b). Med obtoženimi je sodišče najvišjo kazen izreklo Kordežu, saj je bil po besedah sodnika pobudnik in organizator spornega posla (NO 2012b).

Poleg že omenjenih odgovornih oškodovanja Merkurja je sodišče za odgovorno spoznalo tudi koroško gradbeno podjetje Kograd Igema in mu izreklo kazen v višini 100.000 evrov. Sodišče je poleg omenjenih kazni obsojenim naložilo tudi vrnitev družbi Merkur 9.240.000 evrov, za kolikor je bilo ocenjeno oškodovanje (NO 2012a). Na izrečeno sodbo so se vsi obtoženi pritožili, prav tako pa tudi okrožni državni tožilec Jože Kozina, ki je predlagal višje kazni, in sicer za Kordeža sedem let in pol zaporne kazni ter globo 50.000 evrov ter za Jelovčana višjo denarno kazen v višini 20.000 evrov (NO 2012b). Višje sodišče v Ljubljani je 10. junija 2013 odločilo o pritožbah v zadevi Merkur. Ugodilo je predlogu tožilca in zvišalo zaporno kazen Binetu Kordežu. Nekdanji predsednik uprave je tako pravnomočno obsojen na šest let in pet mesecev zaporne kazni, Janji Kraševc in Otu Brglezu se zaporna kazen ni spremenila, prav tako pa se ni spremenila višina globe podjetja Kograd Igema in ostaja 100.000 evrov (NO 2013a). Višje sodišče je poleg spremembe zaporne kazni razveljavilo sodbo za obtoženega Milana Jelovčana, tako da je zadeva posledično vrnjena v ponovno sojenje, in odločbo o premoženjskem pravnem zahtevku in stroških kazenskega postopka (Kordežu, Kraševčevi in Brglezu ni treba plačati denarne kazni) (NO 2013a).

Delničarji družbe Merkur, d. d., so na februarski skupščini leta 2011 zahtevali posebno revizijo v povezavi s preveritvijo poslov, v katerih je bila družba udeležena v obdobju od 24. junija 2007 do 3. novembra 2010 (Deloitte revizija 2011). Ti posli so namreč posredno ali neposredno povezani z družbami, ki so imele pomembno vlogo pri menedžerskem prevzemu Merkurja in posledičnem oškodovanju. Posebno revizijo je 25. februarja 2011 izvedla družba Deloitte revizija, d. o. o. S to revizijo so bili preverjeni vsi pravni posli med Merkurjem in družbami Merfin, d. o. o., Merfin Dva, d. o. o., Merfin Tri, d. o. o., in Merfin Štiri, d. o. o., ter družbami HTC Dva, d. o. o., HTC Ena, d. o. o., in HTC G, d. o. o. (Deloitte revizija 2011). Prav tako so bili preverjeni tudi vsi finančni posli z bankami ali drugimi institucijami, opcijske pogodbe in druge zadeve, povezane s predmetom pregleda, opažene med izvajanjem revizije (Deloitte revizija 2011). S preveritvijo pravnih poslov je bil ugotovljen sum oškodovanja Merkurja ali odvisnih družb (Deloitte revizija 2011). Termin oškodovanja je opredeljen kot oškodovanje lastnikov in upnikov v smislu znižanja vrednosti njihovega premoženja, povezanega z družbo Merkur in njenimi odvisnimi družbami.

Omenjena revizija je razkrila sum prevarantskega računovodskega poročanja in oškodovanje družbe Merkur pri poslih z družbo HTC Dva (Deloitte revizija 2011). Slednja je bila najprej v lasti Merkurja, ki je nanjo prenesel del svojih nepremičnin, pozneje pa jih vzel v najem. Nato je bila družba HTC Dva leta 2009 prodana Merfinu, ki jo je le nekaj dni zatem prodal Factor – leasingu (Deloitte revizija 2011). Ekonomska vsebina transakcij, ki se nanašajo na prodajo družbe HTC Dva, je namreč prekrita dokapitalizacija Merkurjeve odvisne družbe Mersteel v višini 11.493.000 evrov in sporno je izplačilo dobička Merfinu v višini 8.500.000 evrov. Posojilo za nakup družbe HTC Dva v višini 20.000.000 evrov je Factor - leasingu zagotovil Merkur, kateremu posojilo nikoli ni bilo vrnjeno. Tako strukturiranje transakcije nakazuje na sum prevarantskega računovodskega poročanja in oškodovanja družbe Merkur v višini

20.000.000 evrov (Deloitte revizija 2011). Sum oškodovanja predstavlja tudi izplačilo dobička Merfinu oziroma izplačana razlika med doseženo nakupno in prodajno ceno. Merkur je bil na podlagi pogodbe upravičen terjati Merfin za izplačano razliko v primeru odtujitve deleža HTC Dva v roku treh let od pridobitve, vendar Merkur tega ni zahteval (Deloitte revizija 2011). Prav tako sum oškodovanja predstavljata celotno dano posojilo Merkurja družbi HTC Dva (188.091.000 evrov brez obresti), ki ga je nato posodila Merfinu, in posojilo Big Banga (odvisna družba) prav tako družbi HTC Dva ter Merfinu v višini 12.26.000 evrov (znesek brez obresti) (Deloitte revizija 2011). Zaradi finančnega stanja obeh posojiljemalk, družbi sta namreč v postopku prisilne poravnave in stečaja, je malo verjetno, da bodo posojila skupaj z obrestmi vrnjena.

Tudi s trgovanjem delnic je takratno vodstvo oškodovalo Merkur. Merkur je namreč od Merfina odkupoval lastne delnice po višji ceni, kot bi jih lahko odkupil od Salonita Anhovo po terminski pogodbi. Razlika na delnico je znašala kar 123 evrov (Deloitte revizija 2011). To nakazuje na negospodarno ravnanje in sum oškodovanja za razliko med dejansko realizirano nakupno vrednostjo in terminsko vrednostjo v znesku 10.449.000 evrov. Podobno je Merkur kupoval delnice Save od NFD Holdinga, ki je nujno potreboval denar za vračilo kratkoročnih posojil, po 250 evrov na delnico, medtem ko je borzna cena v obdobju nakupa znašala med 220 in 230 evrov na delnico (Deloitte revizija 2011).

Obstaja pa tudi sum oškodovanja Merkurja pri dajanju poroštev. Tak primer je dano poroštvo Merkurja za posojilo Alposu pri Gorenjski banki (največji znesek možnega oškodovanja je 1.000.000 evrov) in 3.000 zastavljenih delnic Gorenjske banke za odobreno posojilo Banke Koper Alposu (Deloitte revizija 2011). Na sum oškodovanja kaže tudi dano poroštvo Mersteela za posojilo HTC Dva pri Gorenjski banki v višini 10.000.000 evrov, za kar je Mersteel zastavil trgovski center Izola, katerega knjigovodska vrednost je znašala 11.976.000 evrov, in poroštvo v obliki izdane korporacijske garancije Merkurja Viator&Vektorju v višini 5.000.000 evrov za posojilo pri Gorenjski banki (Deloitte revizija 2011).

Naslednji način oškodovanja Merkurja, ki ga je pokazala posebna revizija, je bila preprodaja trgovskega centra Primskovo. Merkur je bil namreč upravičen do odkupne cene v višini 8.042.000 evrov, vendar ga je preplačal za 9.025.000 evrov in tako zanj plačal 17.749.000 evrov. Pri tej transakciji je sodelovalo tudi podjetje Kograd Igema. Znesek oškodovanja znaša 9.025.000 evrov, torej, kar je Merkur plačal nad opcijskim upravičenjem. Sum oškodovanja se kaže tudi pri sklenjeni navidezni opcijski pogodbi med Merkurjem in Saturom Establishment, in sicer v višini nakazanega plačila 350.000 evrov (Deloitte revizija 2011).

Poleg suma oškodovanja družbe je revizija razkrila tudi sum zlorabe položaja odgovornih oseb v Merkurju. Ta obstaja pri najemanju posojil pri bankah, ki so jih posredovali naprej na Merfin in niso služila opravljanju osnovne dejavnosti, dajanju posojil brez ustreznih postopkov preveritve kreditne sposobnosti in pridobitve zavarovanj ter pri že omenjenem trgovanju z delnicami, ko je Merkur kupoval delnice Save in lastne delnice od Merfina po

bistveno višji ceni (Deloitte revizija 2011). Sum zlorabe položaja predstavlja tudi nakup delnic Perutnine Ptuj, saj ni nobenih pojasnil, da bi bil nakup teh delnic namenjen širitvi ali pridobitvi drugih koristi rednega poslovanja družbe Merkur. Enako velja za dana posojila Big Banga, saj niso bila izvedena v skladu z dobro poslovno prakso (Deloitte revizija 2011).

Med preverjenimi posli pa je moč zaznati tudi sum prevarantskega računovodskega poročanja. Poslovodstvo Merkurja je namreč zelo verjetno namerno prikazovalo zavajajoče računovodske izkaze v zvezi s klasifikacijo najemov. Posledično so bile obveznosti in osnovna sredstva iz naslova finančnih najemov prikazana prenizko. Prav tako obstaja sum, da je poslovodstvo z dobičkom, ki je bil ustvarjen iz naslova preprodaje delnic Gorenjske banke med Merkurjem in HTC Dva, prikrojilo poslovni izid (Deloitte revizija 2011). Na sum prevarantskega računovodskega poročanja nakazuje tudi strukturiranje transakcij preprodaje delnic Cimos, s katerim je Merkur v nakupno ceno Cimosovih delnic skril izgubo iz naslova slabih posojil (Deloitte revizija 2011). Tako je Merkur prikazoval veliko boljši poslovni izid, kot pa je bil dejansko dosežen. Poleg tega je sporen tudi nakup delnic Gorenjske banke, za katerega je Gradis dobil posojilo od Merkurja, leto pozneje pa je Merkur iste delnice odkupil od Gradisa (Deloitte revizija 2011). Sporno je predvsem to, da Merkur v skladu z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (MSRP) nikoli ni izpolnil pogojev za odpravo pripoznanja omenjenih delnic, v računovodskih izkazih pa je napihnil dobiček za 8.395.000 evrov (Deloitte revizija 2011). Poslovodstvo prav tako v pojasnilih k računovodskim izkazom ni razkrilo sklenjene opcijske pogodbe s Perutnino Ptuj, kar kaže na prevarantsko računovodsko poročanje (Deloitte revizija 2011). Slednje se kaže tudi v strukturirani transakciji Cimosovih delnic Big Bangu, ta jih je v istem letu prodal Nufinu (posojilo za nakup mu je zagotovil Merkur), leta 2008 pa jih je Merkur odkupil nazaj. Big Bang je iz naslova te transakcije v letu 2008 pripisal 3.457.000 evrov dobička (Deloitte revizija 2011). Poleg vsega naštetega na prevarantsko računovodsko poročanje kaže tudi letno poročilo družbe za poslovno leto, ki se je končalo na dan 31. december 2008, v katerem niso bile ustrezno razkrite transakcije poslov z lastnimi delnicami, prav tako pa ni bil razkrit obstoj terminskih pogodb (Deloitte revizija 2011). Revizija pa je razkrila tudi neupoštevanje MSRP pri priznavanju dobrega imena (Deloitte revizija 2011).

Tako je višina oškodovanja družbe Merkur po besedah predsednika uprave Blaža Pesjaka ocenjena na do 250.000.000 evrov (Rankov in Vuković 2011).

Revizijo v družbi Merkur, d.d., je v poslovnih letih med 2007 in 2009 (ko je družbo vodil Bine Kordež) opravljala revizijska družba KPMG oziroma pooblaščen revizor in eden od dveh glavnih direktorjev družbe KPMG Marjan Mahnič. Revizijo za poslovno leto 2010 pa je opravljala revizijska družba Deloitte revizija. Revizorjevo poročilo za poslovni leti 2007 in 2008 ne izkazuje nikakršnih zadržkov glede spornih poslov. Revizorjevo mnenje je bilo, da računovodski izkazi prikazujejo v vseh pomembnih pogledih pošteno predstavitev finančnega stanja družbe, njenega poslovnega izida in denarnih tokov skladno z MSRP. Podlaga za

revizijsko mnenje so bili priloženi računovodski izkazi družbe Merkur, torej bilanca stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz gibanja kapitala in izkaz denarnih tokov ter povzetek bistvenih računovodskih usmeritev in druge pojasnjevalne opombe. V revizorjevem poročilu je navedeno tudi, da so pridobljeni revizijski dokazi zadostna in ustrezna podlaga za podano revizijsko mnenje (Merkur 2008; Merkur 2009). Računovodske izkaze je pripravila uprava družbe, ki je potrdila, da so bile pri izdelavi računovodskih izkazov dosledno uporabljene ustrezne računovodske usmeritve, računovodske ocene, izdelane po načelu previdnosti in dobrega gospodarjenja, in da letno poročilo predstavlja resnično in pošteno sliko premoženjskega stanja družbe. V izjavi poslovodstva pa je navedeno tudi, da uprava prevzema odgovornost za ustrezno vodenje računovodstva in potrjuje skladnost računovodskih izkazov z veljavno zakonodajo in MSRP (Merkur 2008; Merkur 2009). Trdimo lahko, da revizija izkazov za poslovno leto 2007 in 2008 ni razkrila spornih poslov.

Da revizijska dokumentacija ni bila popolna, torej revizorju niso bili predloženi popolni dokumenti, kaže tudi izjava poslovodstva nove uprave leta 2010 za poslovno leto 2009. V njej je namreč navedeno, da dogodki in dokumenti, ki so nastali v obdobju prejšnje uprave, niso hranjeni sistematično in centralizirano niti ne obstaja kakršen koli register ali popis teh dokumentov (Merkur 2010). Prav zato je bilo revizorjevo poročilo za poslovno leto 2009, izdano 30. aprila 2010, preklicano 18. junija 2010 (Merkur 2010). Tedanji predsednik uprave Bine Kordež in tedanji izvršni direktor za področje računovodstva sta v Predstavitvenem pismu naročnika revizorju zagotovila, da so mu bila razkrita vsa pomembna dejstva in okoliščine ter predloženi vsi pomembni dokumenti, ki so potrebni za presojo računovodskih izkazov in podajanje revizijskega mnenja (Merkur 2010). Nove informacije o obstoju listin, ki v poslovnih knjigah niso bile evidentirane in lahko pomembno vplivajo na letno poročilo družbe (Merkur 2010), so bile pridobljene 18. junija 2010. To jasno nakazuje, da je tedanja uprava s Kordežem na čelu zavajala revizorja. Poleg vsega že omenjenega pa zavajanje potrjuje tudi spremenjeno letno poročilo nove uprave, ki se razlikuje od tistega, ki ga je pripravila Kordeževa uprava in ga je 30. aprila 2010 potrdil revizor (Merkur 2010). Preklic revizorjevega poročila lahko pomeni odgovorno ravnanje in tudi neodgovorno; odgovorno je predvsem z vidika preklica poročila. Revizor je napačno revizorjevo poročilo preklical in 7. julija 2010 s tem seznanil člane nadzornega sveta (Merkur 2010). Vidik neodgovornega ravnanja pa se lahko kaže predvsem v tem, da preklic sploh ne bi bil potreben, če bi revizor že pri pripravi prvega revizorjevega poročila ravnal skladno s pravili stroke in izvedel vse potrebne postopke za pridobitev zadostnih revizijskih dokazov, saj bi revizija že ob prvem izvajanju pokazala nepravilnosti. Popravki revizije so tako predstavljali skupno zmanjšanje bilančne vsote družbe v višini 164.976.000 evrov in so imeli negativni vpliv na poslovni izid družbe v višini 149.961.000 evrov (Merkur 2010). Popravki se nanašajo predvsem na sporne posle, ki jih je razkrila tudi posebna revizija revizijske družbe Deloitte revizija 25. februarja 2011 (Deloitte revizija 2011).

Agencija za javni nadzor nad revidiranjem je marca 2011 izrekla opomin Marjanu Mahničju, pooblaščenemu revizorju KPMG, ki je opravljal revizijo v Merkurju v letih med 2007 in 2009. Ukrep agencije je javno objavljen od leta 2012, kar pomeni, da je ukrep pravnomočen. Mahnič naj bi kršil 4. člen ZRev-2 (Uradni list RS, št. 65/2008), v katerem sta določena način revidiranja in upoštevanje pravil stroke pri izvajanju revizije, poleg tega pa obstaja dvom v neodvisnost revizijske skupine, ki je opravljala revizijo, saj je članica revizijske skupine predhodno opravljala cenzitve, ki so bile nato predmet revizije (Perčič 2012). Kršitve so bile storjene pri reviziji računovodskih izkazov za poslovni leti 2008 in 2009 (Svenšek 2012). Agencija ne razkriva družbe, pri kateri so bile storjene napake, saj bi s tem kršila varstvo zaupnosti, vendar kljub temu obstaja velika možnost, da gre prav za Merkur, saj se obdobje kršitev in Mahničjevo revidiranje Merkurja ujemata.

6 SKLEP

Revizor ima z opravljanjem naloge pomembno vlogo v družbi. Njegova odgovornost se ne navezuje le neposredno na uporabnike računovodskih izkazov, pač pa posredno tudi na deležnike revidiranega podjetja, kot so na primer zaposleni, dobavitelji ali pa podizvajalci, in zato s svojim delom vpliva na širšo ekonomijo. Prav zato mora revizor ves čas revizije z vso občutljivostjo utemeljevati poklicno in moralno presojo ter tako zagotavljati obstoj poklicne nezaupljivosti. Revizorja k odgovornemu ravnanju ne zavezujejo le zavedanje vloge, ki jo ima v družbi, pač pa tudi pravila stroke. Mednarodni standardi revidiranja od revizorja zahtevajo, da pridobi sprejemljivo zagotovilo, da računovodski izkazi ne vsebujejo pomembno napačne navedbe. V analizi obravnavanih prevar pa ugotavljamo, da je bilo malomarno upoštevanje ali pa celo neupoštevanje tega pravila eden od glavnih vzrokov za neodgovorno ravnanje revizorja.

Kot je bilo ugotovljeno v teoretičnem delu diplomske naloge, obstaja vrzel med revizijsko stroko in pričakovanjem javnosti o vlogi revizorja pri odkrivanju prevar v računovodskih izkazih. Javnost namreč pričakuje, da bo revizor odkril vse napačne navedbe v izkazih in o njih poročal. Nasprotno pa revizijska stroka trdi, da to ni mogoče s časovnega in stroškovnega vidika revizije. Ogromno časa in denarja bi bilo potrebno, da bi revizorji pregledali vsako transakcijo velikega podjetja. Poleg tega pa jih h temu ne zavezujejo niti pravila revidiranja. Ta namreč zahtevajo, da izkazi ne vsebujejo pomembno napačnih navedb. Na tej točki se postavlja vprašanje, kdaj velja posamezna navedba za pomembno napačno. Mednarodni standardi revidiranja podajajo kot navodilo za ocenjevanje pomembnosti navedb presojanje, ali bi napačne navedbe vplivale na poslovne odločitve uporabnikov, sprejete na podlagi računovodskih izkazov. Na presojanje pa vplivajo okoliščine, revizorjevo zaznavanje potreb po računovodskih informacijah ter velikost in vrsta napačne navedbe. Na podlagi pregleda in analize literature ugotavljamo, da ni določen kriterij, po katerem bi ocenjevali pomembnost napačnih navedb, temveč je to subjektivna ocena posameznega revizorja. Prav ta subjektivnost pa lahko pripelje do tega, da se pomembno napačna navedba ne odkrije. Ukrep za zmanjšanje tega tveganja je lahko, da revizijo računovodskih izkazov za podjetja javnega interesa opravita dve revizijski družbi (pri čemer bi morala biti ena izmed revizijskih družb iz skupine največjih štirih (ang. big four). Tako bi uporabnik računovodskih izkazov imel na voljo dve revizijski mnenji in verjetnost odkritja pomembno napačne navedbe bi bila večja.

Analiza izbranih primerov prevar kaže predvsem na nezadostne postopke za pridobitev sprejemljivega zagotovila o neoporečnosti računovodskih izkazov. Pojavlja se problem neustreznih in nezadostnih revizijskih dokazov oziroma revizijske dokumentacije in posledično pomanjkljive podlage za podajanje revizijskega mnenja. Pri vseh obravnavanih primerih je prisotno pomanjkanje poklicne nezaupljivosti, ki bi morala biti prisotna ves čas revidiranja. Tovrstno pomanjkanje je vplivalo tudi na neustrezno izvajanje postopkov ocenjevanja in prepoznavanja tveganja pomembno napačne navedbe zaradi prevare. Problem,

zazan pri vseh obravnavanih primerih, je tudi neupoštevanje načela neodvisnosti revizorja. V primeru Madoff na to kršitev jasno nakazuje vpletenost revizorja v finančno piramido, v primeru Merkur opomin Agencije za nadzor nad revidiranjem, ki izraža dvom v neodvisnost revizijske skupine, pri primeru Satyam pa lahko sklepamo, da je bilo prisotno pristransko delovanje revizorja, saj je ta s podjetjem sodeloval kar šest let. V vseh primerih so revizorji priznali, da je revizorjevo poročilo, s katerim so prezrli prevaro, napačno.

Revizorjeva odgovornost je zaradi vse kompleksnejšega delovanja sodobnih družb vedno večja, nasprotno pa se njeno zavarovanje manjša. Vse večja odgovornost vpliva tudi na strukturo trga revizijskih storitev. Zaradi pomanjkljivih oziroma nezadostnih oblik zavarovanja, ki odvrta vstop novih (manjših) revizijskih podjetij na trg, z 80-odstotnim deležem na njem prevladujejo štiri največje revizijske družbe. To ugotavljajo številne študije in tudi Komisija Evropskih skupnosti. Na ravni EU je področje revizorjeve odgovornosti različno urejeno. Komisija s svojim priporočilom za omejevanje revizorjeve odgovornosti želi spodbuditi vstop novih podjetij na trg revizijskih storitev, spodbuditi oblikovanje ustrežnejših oblik zavarovanja odgovornosti in posledično omiliti odgovornost revizorjev.

Ugotavljamo, da ima revizor pomembno vlogo pri odkrivanju prevar. Velikokrat se poslovodski neuspeh enači z revizijskim, kar ne drži. Odgovornost revizorja namreč ni, da bi preprečeval prevare. To odgovornost nosi poslovodstvo, saj je njegova naloga vzpostaviti učinkovite notranje kontrole za preprečevanje prevar.

LITERATURA IN VIRI

- Agencija za javni nadzor nad revidiranjem. B. 1. *O agenciji*. [Http://www.anr.si/o_agenciji_1/](http://www.anr.si/o_agenciji_1/) (25. 7. 2013).
- Agrawal, Anup in Tommy Cooper. 2007. *Corporate governance consequences of accounting scandals: Evidence from top management, CFO and auditor turnover*. [Http://ssrn.com/abstract=970355](http://ssrn.com/abstract=970355) (5. 6. 2013).
- Bandler, James in Nicholas Varchaver. 2009. *How Bernie did it*. [Http://money.cnn.com/2009/04/24/news/newsmakers/madoff.fortune/](http://money.cnn.com/2009/04/24/news/newsmakers/madoff.fortune/) (10. 7. 2013).
- Bhasin, Madan. 2012. *Corporate Accounting Frauds: A Case Study of Satyam Computers Limited*. [Http://akpindsight-ijcbs.webs.com/2.%20IJCBS%20Vol%203%20,No%2010%20%20Oct%20%202012%20Madan.pdf](http://akpindsight-ijcbs.webs.com/2.%20IJCBS%20Vol%203%20,No%2010%20%20Oct%20%202012%20Madan.pdf) (7. 6. 2013).
- Cosserat, Graham W. 2004. *Modern auditing*. 2. izd. Chichester: John Wiley & Sons Ltd.
- Deloitte revizija. 2011. *Vodstveni povzetek poročila o dejanskih ugotovitvah izvedenih dogovorjenih postopkov za Merkur, trgovina in storitve, d. d.* Ljubljana: Deloitte revizija.
- Doval, Pankaj. 2012. *ICAI bans PW India's top auditor for life in Satyam case*. [Http://timesofindia.indiatimes.com/business/india-business/ICAI-bans-PW-Indias-top-auditor-for-life-in-Satyam-case/articleshow/11881019.cms](http://timesofindia.indiatimes.com/business/india-business/ICAI-bans-PW-Indias-top-auditor-for-life-in-Satyam-case/articleshow/11881019.cms) (11. 8. 2013).
- Duhovnik, Meta. 2005. Revizorjeva odgovornost za odkrivanje prevar pri reviziji računovodskih izkazov. V *Problematika finančnega kriminala v Sloveniji*, ur. Anton Dvoršek in Liljana Selinšek, 39-54. Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede in Pravna fakulteta.
- Erbida-Golob, Metka. 1997. Vloga revizorja pri odkrivanju prevar in nezakonitih dejanj. V *Zbornik referatov 29. Simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah*, ur. Ivan Turk, 239-249. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
- Henriques, Diana B. 2009. *Madoff's Accountant Pleads Guilty in Scheme*. [Http://www.nytimes.com/2009/11/04/business/04madoff.html?ref=davidgfriehling](http://www.nytimes.com/2009/11/04/business/04madoff.html?ref=davidgfriehling) (10. 7. 2013).
- Hierarhija pravil revidiranja. *Uradni list RS*, št. 86/2009.
- Jennings, Marianne M. 2003. *The Critical Role of Ethics*. [Http://www.factiva.com](http://www.factiva.com) (24. 12. 2003).
- Kaur, Harpreet. 2012. *Corporate Fraud: Auditors' and managerial liability*. [Http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-642-20826-3_8#page-1](http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-642-20826-3_8#page-1) (5. 6. 2013).
- Kazenski zakonik (KZ-1). *Uradni list RS*, št. 55/2008, 66/2008, 39/2009, 55/2009, 56/2011, 91/2011, 34/2012, 50/2012, 63/2013.
- Koletnik, Franc in Iztok Kolar. 2008. *Forenzično računovodstvo*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
- Koletnik, Franc. 2009. *Zunanje revidiranje*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Komisija Evropskih skupnosti. 2008a. *Priporočilo Komisije o omejevanju civilne odgovornosti zakonitih revizorjev in revizijskih podjetij*. [Http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:162:0039:0040:SL:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:162:0039:0040:SL:PDF) (22. 6. 2013).

- Komisija Evropskih skupnosti. 2008b. *Spremeni dokument k priporočilu Komisije o omejevanju civilne odgovornosti zakonitih revizorjev in revizijskih podjetij*. [Http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/liability/summary_sl.pdf](http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/liability/summary_sl.pdf) (22. 6. 2013).
- Komisija Evropskih skupnosti. 2010. *Revizijska politika: kaj smo se naučili iz krize*. [Http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0561:FIN:SL:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0561:FIN:SL:PDF) (5. 6. 2013).
- Komisija Evropskih skupnosti. 2011. *Vračanje zaupanje v računovodske izkaze: Evropska komisija si prizadeva za dinamičen in odprt trg revizijskih storitev izboljšane kakovosti*. [Http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1480_sl.htm?locale=FR](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1480_sl.htm?locale=FR) (5. 6. 2013).
- Lenzner, Robert. 2008. *Bernie Madoff's \$50 Billion Ponzi Scheme*. [Http://www.forbes.com/2008/12/12/madoff-ponzi-hedge-pf-ii-in_rl_1212croesus_inl.html](http://www.forbes.com/2008/12/12/madoff-ponzi-hedge-pf-ii-in_rl_1212croesus_inl.html) (10. 7. 2013).
- Lončar, Andreja. 2013. *Pravnomočno: Kordežu šest let in pet mesecev zapora*. [Http://www.finance.si/8341887/Pravnomo%C4%8Dno-Korde%C5%BEu-%C5%A1est-let-in-pet-mesecev-zapora?cookietime=1374993132](http://www.finance.si/8341887/Pravnomo%C4%8Dno-Korde%C5%BEu-%C5%A1est-let-in-pet-mesecev-zapora?cookietime=1374993132) (17. 7. 2013).
- London Economics. 2006. *Study on the economic impact of Auditors' liability regimes*. [Http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/liability/auditors-final-report_en.pdf](http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/liability/auditors-final-report_en.pdf) (22. 6. 2013).
- Lutar Skerbinjak, Andreja. 2012. Revizorjeva vloga pri preprečevanju in odkrivanju prevar v računovodskih izkazih. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 63 (4): 301-310.
- Markopolos, Harry. 2005. *The World's Largest Hedge Fund is a Fraud*. [Http://www.sec.gov/news/studies/2009/oig-509/exhibit-0293.pdf](http://www.sec.gov/news/studies/2009/oig-509/exhibit-0293.pdf) (10. 7. 2013).
- Merkur. 2008. *Konsolidirano letno poročilo Skupine Merkur in letno poročilo družbe Merkur, d. d., za leto 2007*. Interno gradivo, Merkur.
- Merkur. 2009. *Konsolidirano letno poročilo Merkur Group in letno poročilo družb Merkur, d. d., in Mersteel, d. o. o., za leto 2008*. Interno gradivo, Merkur.
- Merkur. 2010. *Konsolidirano letno poročilo Merkur Group in letno poročilo družbe Merkur, d. d., za leto 2009*. Interno gradivo, Merkur.
- Mitra, Amrita. 2012. *Role of the auditors in corporate governance in the light of Satyam scam*. [Http://ssrn/abstract=2128528](http://ssrn/abstract=2128528) (5. 6. 2013).
- NO. 2011. *Tožilce naj bi zanimal Bine Kordež*. [Http://www.rtvsl.si/crna-kronika/tozilce-naj-bi-zanimal-bine-kordez/266669](http://www.rtvsl.si/crna-kronika/tozilce-naj-bi-zanimal-bine-kordez/266669) (17. 7. 2013).
- NO. 2012a. *Kordežu pet let zaporne kazni*. [Http://www.delo.si/novice/kronika/kordezu-pet-let-zaporne-kazni.html](http://www.delo.si/novice/kronika/kordezu-pet-let-zaporne-kazni.html) (17. 7. 2013).
- NO. 2012b. *Tožilec: Če bi bila sodba oprostilna, bi mene pribili na križ*. [Http://www.24ur.com/novice/slovenija/oskodovanje-merkurja-kaksna-bo-sodba-nekdanjemu-vodstvu.html](http://www.24ur.com/novice/slovenija/oskodovanje-merkurja-kaksna-bo-sodba-nekdanjemu-vodstvu.html) (17. 7. 2013).
- NO. 2013a. *Višje sodišče Kordežu zvišalo kazen*. [Http://www.delo.si/novice/kronika/visje-sodisce-kordezu-zvisalo-kazen.html](http://www.delo.si/novice/kronika/visje-sodisce-kordezu-zvisalo-kazen.html) (17. 7. 2013).
- NO. 2013b. *Višje sodišče odločilo o zadevi Merkur*. [Http://www.delo.si/novice/kronika/visje-sodisce-odlocilo-o-zadevi-merkur.html](http://www.delo.si/novice/kronika/visje-sodisce-odlocilo-o-zadevi-merkur.html) (17. 7. 2013).

- Nuthal, Keith in Raghavendra Verma. 2011. *Auditors barred for live over Satyam scandal*. [Http://www.accountancyage.com/aa/news/2131072/auditors-barred-life-satyam-scandal](http://www.accountancyage.com/aa/news/2131072/auditors-barred-life-satyam-scandal) (11. 8. 2013).
- Perčič, Aleš. 2012. *Prvi mož KPMG pod lupo nadzornika revizorjev*. [Http://www.finance.si/2594892/Prvi-mo%C5%BE-KPMG-pod-lupo-nadzornika-revizorjev](http://www.finance.si/2594892/Prvi-mo%C5%BE-KPMG-pod-lupo-nadzornika-revizorjev) (17. 7. 2013).
- Rankov, Suzana in Vesna Vuković. 2011. *Revizorji razkrili, kako je Kordež spraval Merkur na kolena*. [Http://www.dnevnik.si/poslovni/novice/1042488341](http://www.dnevnik.si/poslovni/novice/1042488341) (17. 7. 2013).
- Samsonova, Ana. 2010. Re-thinking auditor liability: The case of European Union's regulatory. [Http://apira2010.econ.usyd.edu.au/conference_proceedings/APIRA-2010-241-Samsonova-Re-thinking-auditor-liability.pdf](http://apira2010.econ.usyd.edu.au/conference_proceedings/APIRA-2010-241-Samsonova-Re-thinking-auditor-liability.pdf) (5. 6. 2013).
- Sander, Peter. 2010. *Afera Madoff: prevara ter zlom največje finančne piramide*. Ljubljana: Soleco.
- Skamlič, Janja. 2004. Odgovornost zunanjega revizorja pri odkrivanju prevar v računovodskih izkazih. *Revizor* 15 (4-5): 9-27.
- Slovenski inštitut za revizijo. 1994a. *Kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
- Slovenski inštitut za revizijo. 1994b. *Temeljna revizijska načela*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
- Slovenski inštitut za revizijo. 2009a. *Mednarodni standard revidiranja 240*. [Http://www.si-revizija.si/revizorji/dokumenti/msr/prirocnik_medn_objav/2009/msr_240.pdf](http://www.si-revizija.si/revizorji/dokumenti/msr/prirocnik_medn_objav/2009/msr_240.pdf) (5. 6. 2013).
- Slovenski inštitut za revizijo. 2009b. *Mednarodni standard revidiranja 200*. [Http://www.si-revizija.si/revizorji/dokumenti/msr/prirocnik_medn_objav/2009/msr_200.pdf](http://www.si-revizija.si/revizorji/dokumenti/msr/prirocnik_medn_objav/2009/msr_200.pdf) (5. 6. 2013).
- Slovenski inštitut za revizijo. 2009c. *Mednarodni standard revidiranja 260*. [Http://www.si-revizija.si/revizorji/dokumenti/msr/prirocnik_medn_objav/2009/msr_260.pdf](http://www.si-revizija.si/revizorji/dokumenti/msr/prirocnik_medn_objav/2009/msr_260.pdf) (5. 6. 2013).
- Slovenski inštitut za revizijo. 2009č. *Mednarodni standard revidiranja 315*. [Http://www.si-revizija.si/revizorji/dokumenti/msr/prirocnik_medn_objav/2009/msr_315.pdf](http://www.si-revizija.si/revizorji/dokumenti/msr/prirocnik_medn_objav/2009/msr_315.pdf) (20. 6. 2013).
- Slovenski inštitut za revizijo. 2009d. *Mednarodni standard revidiranja 500*. [Http://www.si-revizija.si/revizorji/dokumenti/msr/prirocnik_medn_objav/2009/msr_500.pdf](http://www.si-revizija.si/revizorji/dokumenti/msr/prirocnik_medn_objav/2009/msr_500.pdf) (20. 7. 2013).
- Svenšek, Katja. 2012. *Nadzornik revizorjev sankcioniral prvega moža KPMG Marjana Mahničarja*. [Http://www.dnevnik.si/poslovni/novice/1042549902](http://www.dnevnik.si/poslovni/novice/1042549902) (17. 7. 2013).
- Taylor, Donald H. in G. William Glezen. 1996. *Revidiranje: zasnove in postopki*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
- Turk, Ivan. 2002. *Pojmovnik računovodstva, financ in revizije*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
- United States District Court Southern District of New York. 2009. *Accountant for Bernard L. Madoff Investment Securities, LLC charged with fraud stemming from accounting violations*.

Zakon o bančništvu (ZBan-1). *Uradni list RS*, št. 131/2006, 1/2008, 109/2008, 19/2009, 98/2009, 79/2010, 99/2010, 52/2011, 9/2011, 35/2011, 59/2011, 85/2011, 48/2012, 105/2012, 56/2013, 63/2013.

Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). *Uradni list RS*, št. 42/2006, 60/2006, 26/2007, 33/2007, 67/2007, 100/2007, 10/2008, 68/2008, 23/2009, 42/2009, 65/2009, 83/2009, 33/2011, 91/2011, 100/2011, 32/2012, 57/2012, 44/2013.

Zakon o revidiranju (ZRev-2). *Uradni list RS*, št. 65/2008, 63/2013.

Zakon o trgu finančnih instrumentov (ZTFI). *Uradni list RS*, št. 67/2007, 100/2007, 69/2008, 40/2009, 17/2010, 88/2010, 108/2010, 78/2011, 55/2012, 105/2012, 63/2013.